

LAIKMETS

Nr. 9

1943. g.
26. februāri

RM 0,30

Vienmēr kaujas gatavībā

MŪSU KARŠ

Ja latviešu kaņavīrs stāsta par notikumiem frontē un saka „mēs”, tad ar to viņš domā ne tikai sevi, ne tikai savas vienības kaņavīrus, bet visus, kas atrodas frontē. Vīri tur kaujas līnijās sen vairs nešķirojas pēc grupām, tautībām vai ieroču šķirām, ir tikai viena vienota cīnītāju saime ar vienu mērķi — cīnīties līdz uzvarai vai krist, ja Dievs to tā lēmis. Latviešu kaņavīri, kas nu jau vairāk nekā gadu atrodas frontē, kļuvuši par daļu no tās. Viņi ir kaņavīri starp miljoniem citu kaņavīru no visdažādākajām zemēm un tautām, kas visi šurp nākuši darīt savu vīra pienākumu — sargāt savu ģimeni, tautu un valsti no boļševisma briesmām. Austrumos sen vairs necinās atsevišķas armijas vai tautas, tur ir viena cīnītāju saime, kam lēmums kopējs liktenis.

Ja turpretim savās mājās mēs dzirdam runājam par kaņu, tad nereti skan apzīmējumi — vācieši uzvar vai vācieši atkāpjas. Ar to runātāji aizmugurē it kā norobežojas no šī kaņas, iedomājas, ka to izcīna tikai vācu armija un tauta, aizmirstot, ka blakus vācu kaņavīriem frontē stāv tūkstoši un tūkstoši kaņavīru un brīvprātīgo no visām Eiropas tautām, arī latviešu kaņavīri ir viņu vidū. Šie runātāji šķiet aizmirsuši, ka visu pārējo Eiropas tautu nākotne atkarīga no šī kaņas iznākuma. Vai nu visa Eiropa kopā ar Vāciju uzvarēs, vai arī visā Eiropā trakos boļševisma ne-zvērs. Šai ziņā nav un nebūs izņēmuma. Neviena tauta tad nevarēs apturēt boļševiku kaņapulku pie savām robežām ar skaistiem vārdiem, ka „mēs jau neko, mēs jau nekaņojām, mēs tikai noskatījāmies.” Ja Vācija šo kaņu zaudētu, tad zaudētāja liktenis ar to dalītos visas pārējās Eiropas tautas, tā sauktās neitrālās valstis līdz ieskaitot...

Mums ir vienaldzīgi, ko domā un kā rīkojas dažas Eiropas valstis, kas pašreizējā lielajā cīņā uzskata par izdevīgāku palikt neitrālu vērotāju lomā. Tā ir viņu pašu darīšana. Taču lai šie neitrālie nogaidītāji zina, ka arī pēc kaņas viņi var palikt malā un tad varbūt pret viņu pašu gribu. Šis kaņš ir cīņa uz dzīvību un nāvi. Atturēšanās no dalības šai kaņā līdzinās to vīru rīcībai, ar kuriem mēs iepazīsimies vecajos parlamenta laikos, kuri izšķirīgajos brīžos, kad vajadzēja atbildēt vīru valodā — jā vai nē, izvēlējās citu atbildi — atturēšanos. Tie bija ļaudis, kam trūka drosmes nostāties vienā vai otrā pusē, skaidri pateikt savas domas, kā tas vīriem pienākas.

Latviešu vīri vienmēr atklāti un skaidri teikuši savas domas, arī tad, kad atklāts vārds bija saistīts ar dzīvības briesmām. Godīgums un atklātība ir mūsu tautas raksturā. Mēs nekad neesam laipojuši, bet vienmēr noteiktu ceļu gājuši, vienmēr skaidri nostājušies vienā vai otrā pusē. Tā tas ir arī šai kaņā. Jau no pašas pirmās dienas mūsu labākie vīri aizgāja līdz vācu armijai. Nedaudz vēlāk šiem atsevišķajiem vīriem sekoja latviešu vienības. Līdz ar to mēs bijām ar skaidru un noteiktu „jā!” atbildējuši uz doto jautājumu — vai tu, latviešu tauta, gribi būt līdzcīnītāja un Jaunās Eiropas cēlēja? Šis jā vārds, ko dot mēs bijām solījušies tumšajā boļševiku laikā un ko mēs devām pēc mūsu atbrīvošanas, iekļāva latviešu tautu visas Eiropas tautu saimē kā līdzīgu starp līdzīgām.

Mēs atgādinām latviešu tautas doto jā vārdu ne kaņavīriem, kas cīnās frontē, jo tie to jau tur, arī ne tiem, kas, plāpas klausīdamies un tukšus salmus kuldami, staigā apkārt, jo mums ir vienaldzīgi, ko viņi domā, mēs atgādinām doto vārdu latviešu tautai, kas labākajā apziņā to devusi, lai labākajā apziņā to arī turētu. Mēs savai tautai gribam noskaidrot lietas, ko dažādi duļķotāji mēģinājuši padarīt neskaidras, lai sētu šaubas mazāk stipro vidū.

Pašreiz ir pienācis izšķirīgais brīdis Eiropas brīvības un neatkarības kaņā. Boļševiku masas ar vēl nepieredzētu spēku gāžas pret vācu un sabiedroto armiju aizstāvēšanās līnijām. Par gandrīz mehāniskiem robotiem pārvērstie padomju vergi, kam vairs nekas nav atlicis, tagad arvien lielākās masās veļas pret mūsu aizsardzības līnijām. Tikai tagad kļūst redzams, ka Padomju savienība visos savas pastāvēšanas gados savās neskaitāmajās vergu nometnēs saražojusi ārkārtīgi lielu kaņas materiālu daudzumu. Arī visus pēdējos mēnešus Padomju savienība arvien vairāk cilvēkus iekļāvuši kaņas mašīnerijā, un droši varam apgalvot, ka šodien viņi pusē vairs nav neviena cilvēka — ne pieauguša, ne bērna, kas vismaz 10 stundas dienā nestrādātu kādā kaņas uzņēmumā. Lai šādos apstākļos Eiropa spētu uzvarēt, ir nepieciešams arī mūsu pusē izbeigt ērtos miera laiku dzīves apstākļus un tāpat izdarīt totālo spēku mobilizāciju. Ministrs Goebbels's savā runā skaidri un atklāti pateica, ka Eiropai draud briesmas, ka šīs briesmas ir lielas. Tas nav tukšs bied-

nājums, tas nav arī izmisuma sauciens. Tā ir atklāta vīru valoda, kas, briesmas redzot, par briesmām tās arī sauc un redz arī izeju no tām.

Arī mēs, latvieši, zinām, pat varbūt labāk nekā citas tautas, ka boļševisma briesmas ir lielas, jo mēs tās esam pārdzīvojuši paši uz savas ādas. Ja Anglija un Amerika domā, ka boļševiki ir labākie kristieši pasaulē, ka boļševisma kultūra ir istā kultūra, kas nepieciešama Eiropas tautām, tad tā ir pašu angļu un amerikāņu darīšana. Mūs neinteresē arī, kā Anglijas un Amerikas valdības tiks galā ar savu sirdsapziņu un kā viņas spēš atbildēt savām tautām, ja reiz boļševisms sāks trakot viņu pašu mājās. Bet mēs dzīvojam Eiropā, esam viena no Eiropas tautām, un mums nebūt nav vienaldzīgi, kas notiek mūsu mājās. Būtu lieki skaidrot, kas notiktu, ja vācu un sabiedroto armijas nespētu aturēt boļševiku uzbrukumu. Mēs to zinām. Un līdz ar to mēs zinām arī, ka boļševiku masu uzbrukumi ir jāaptur, vēl vairāk — boļševisms ir jāiznīcina, ja mēs vispār gribam dzīvot un pastāvēt.

Kad, saudzējot savu kaņavīru dzīvības un stiprinot aizsardzību pret pārspēkā esošo ienaidnieku, vācu armijas vadība austrumos atstāja vairākas ieņemtās pilsētas, daudziem karstgalvjiem mūsu mājās prāti noskaidrojās. Skaidrāks kļuva skats arī visiem pārējiem, kas, vācu armijai atrodoties uzvaras gājienā, bija aizsappojušies un sākuši būvēt gaisa pilis. Vācu armiju atkāpšanās austrumos bija nepieciešama, lai noskaidrotu, ka šis kaņš nav Vācijas vai Itālijas kaņš. Šis kaņš ir visas Eiropas brīvības kaņš. Šis kaņš ir arī mūsu kaņš!

Taisnība, mēs vēl varam izvēlēties. Bet izvēlēties tikai starp dzīvību un nāvi. Jo mēs visi skaidri zinām, ka boļševiki nav tie elegantie džentlmeņi frakās un baltos cimdos, kādus tos iedomājas angļi un amerikāņi. Mēs pazīstam boļševikus citos tērpos — ādas žaketē un ar naganu rokās, no kuņa stobra vēl kūp tikko izšauta šāvīna dūmi. Tādēļ mēs esam izšķīrušies par cīņu, par aktīvu piedalīšanos Eiropas brīvības kaņā.

Šis kaņš ir mūsu kaņš! Gluži tāpat kā latviešu kaņavīri frontē ir tikai kaņavīri citu kaņavīru pulkā, arī latviešu tauta ir tikai viena no daudzajām Eiropas tautām, kas šodien cīnās par savu brīvību. No mūsu sarunu valodas ir jāizzūd vārdiem „mēs” un „viņi”. Mēs esam tādi paši dalībnieki šai cīņā kā visas citas tautas. Ja mēs gribam pēc kaņas citu tautu pulkā līdz runāt, tad mums jābūt gataviem līdz ar citām tautām tagad arī upurēt nest un grūtības paciest. Jo mēs zinām, ka par velti šai pasaulē nekas netiek dots, un latvieši par velti nekad neko nav arī pēmuši.

Aicinājums uz totālo iekļaušanos darbā tādēļ skaņ mūs tikpat daudz kā visas citas tautas. Arī mūsu kaņavīri atrodas austrumos. Arī viņiem nepieciešamas mantas, kuņu ražošanai savukārt vajadzīga darba rokas. No mums pašiem un tikai no mums tagad atkarājas, cik augstu mūs var vērtēt kā patstāvīgu tautu. Ne rīkojumi no augšas, ne pavēles jāgaida, bet pašiem jāiet un jāpīeteicas darbā, kaņam vajadzīgā darbā. Jo vēl joprojām mums, liekas, nav skaidrs, ka ne darbs vispār, bet darbs vajadzīgā vietā pašreiz ir nepieciešams. Bezdarbnieku sen vairs nav mūsu zemē, tādēļ lieki būtu vispār jebkādi atgādinājumi un aicinājumi stāties darbā. Bet lieki un nevajadzīgi gan vēl ir daudzi darbi, ko mēs šodien joprojām strādājam. Liekas un nevajadzīgas ir arī iestādes un uzņēmumi, kas tieši nekalpo kaņas vajadzībām. Mēs esam pārliecināti, ka no mūsu uzņēmumiem un iestādēm pusi darbinieku varētu novietot darbā bruņošanās uzņēmumos un šo iestāžu darbs ne mazākā mērā ne-ciestu.

Kaņš prasa atteikšanos no daudzām ērtībām. Latviešu tauta ir arī gatava to darīt, bet tai jābūt pārliecinātai, ka grūtību sadalīšana notiek taisnīgi. Latviešu pārvaldes uzdevums ir rūpēties par to, lai pēc iespējas vairāk darba roku atbrīvotos bruņošanās rūpniecībai un citiem kaņam vajadzīgiem darbiem, tās uzdevums ir arī gādāt par to, lai darba un grūtību sadalīšana notiktu taisnīgi. Tad latviešu tauta ar prieku uzņemsies nest visas, arī vissmagākās nastas.

Šis kaņš ir arī mūsu kaņš! Mēs cīnāmies kopā ar vācu tautu, kopā ar citām Eiropas tautām. Kopā ar tām mēs uzvarēsim, kopā ar tām mēs celsim un veidosim jaunu dzīvi.

Aloīzs Klišāns.

LAUNUMA PROBLĒMA

Launuma problēma ir viena no grūtākām, kāda vispār pastāv. Uz jautājumu, kas ir launums, ir dotas visādas atbildes kā senatnē, tā mūsu laikos. Katra atbilde nav nekas cits, kā mēģinājums izskaidrot launuma būtību.

Lai arī atbildes ir dažādas — tās iespējams sakopot divos pamatzskatos. Pirmais no tiem nāk no reliģiskā avota. Vispār pazīstams nostāsts par paradīzi, kas jāsaprot simboliski. Cilvēki zaudējuši paradīzes laimi svešās vainas dēļ. Tātad launuma cēlonis meklējams ārpus cilvēka. Reliģija, tāpat kā mitoloģija, mēdz launumu personificēt. Tas ir vai nu kāds gars, vai kāda būte, kas iemiesojas visādos veidos un personās. Sevišķi skaidri tas redzams persiešu reliģijā, kas, pamatotā uz duālistma principa, izšķir divus spēkus — labo, Dievu, Ahuru Mazdu un ļauno, velnu, Arimanu. Tie abi cīnās savā starpā. Cilvēki piedalās šai cīņā un viņiem jāizšķiras, vai tie grib stāvēt labā vai ļaunā pusē.

Otrs ir naturālistiskais uzskats. Pēc tā launums ir saistīts ar dabu. Faktiski dabā nav nekā laba un ļauna. Tas, ko mēs saucam par launumu, ir tikai cilvēka radīts jēdziens. Piemēram, augšanas un dīšanas process: kurā no tiem varētu pieskaitīt labam un kurā ļaunam? Dabas zinātnieki domā, ka abi ir vienādi vajadzīgi. Tas pats sakāms par nāvi. Naturālistisms to uzskata kā dabisku procesu. Cilvēks tādēļ mirst, ka viņa organisms vairs nespēj atjaunoties jeb radīt jaunas šūniņas. No reliģiskā viedokļa turpretī nāvi uzskata kā launumu un sodu par grēkiem.

Novērtējot šos divus uzskatus, ir skaidrs, ka mēs nevaram nodoties mitoloģijai resp. māņticībai un atzīt velnu vai kādu pārdabisku būti par launuma principu. Mēs meklējam katrai parādībai pamatu un cēloni. Mēs saprotam, ka viss pasaulē un cilvēku dzīvē norit dabiskā kārtībā, bet mēs nesaprotam, kā var paiet garām visam tam, ko mēs saucam par launumu. Ja arī dabā nav nekā laba un ļauna, tad tomēr cilvēku dzīvē ir launums, no kā mēs ciešam. Organiskā pasaule atšķiras no neorganiskās ar to, ka tanī izpaužas jūtas, tieksmes, griba, — viss tas, ko mēs saucam par psihisko dzīvi. Ja cilvēks būtu tikai kāds mehānisms vien, tad viņam arī nebūtu ne laba, ne ļauna izjūtas. Saduroties ar kaut ko nepatīkamu, kas kā šķērslis un kavēklis rada ciešanas, viņš to dēvē par ļaunu. Mēs nevaram noliegt, ka dabā un pasaulē no cilvēku viedokļa ir jāatzīst kāda launuma būtība.

Runājot par launumu, Leibnīz's to apskata trejādi: 1) kā metafizisku launumu, kas pastāv vienkārši nepilnībā; 2) kā fizisku launumu, kas stāv sakarā ar ciešanām; 3) kā morālistisku, kas parādās grēkā. Izskaidrojot to, viņš piespiejas Platona uzskatam, proti, cēlonis tam meklējams visu lietu esamībā.

Platona filozofijā launums pieder pie pasaules jēdziena, kas apvieno kā esošu, tā neesošu principu, t. i. garu un materiju. Launuma jēdziena, tāpat kā materijas, pazīmes ir: nenoteiktība, nesamērība, nesaskaņotība u. t. t. Atbrīvojoties no materijas, varētu atbrīvoties no ļauna, bet tas nozi-

mētu nāvi vai bojā eju. Cilvēks cieš tāpēc, ka viņš ir saistīts ar miesu. Viņš dara ļaunu tāpēc, ka nezina un nesaprot, kas ir labs, jo viņš nav pietiekami audzināts, jeb viņa daba ir ļauna.

Platona mācība tādā veidā izskaidro metafizisko un fizisko launumu, bet nepilnīgi pieskaņas morālistiskam launumam. Tas arī ir saprotami, jo viņa ideālistma sistēmā nav vietas individuālam jeb personīgam principam, bet morālistkā dzīve nav domājama bez cilvēka individuālās brīvības un atbildības. Tas tādēļ ir Platona filozofijas trūkums.

Leibnīz's, aplūkodams morālistko launumu, pūlas to attaisnot. Ja, piemēram, kāds izdara slepkavību, laupa un apmelo citu, tad Dievs to pieļauj — viņš to izlieto kā līdzekli saviem mērķiem. Tā iznāk, ka launums kalpo labumam. Ar tādu Leibnīz'a izskaidrojumu tomēr psiholoģiski morālistkais launums paliek neizšķirts.

Šo jautājumu iztirzā Kant's. Viņš, analizēdams praktisko prātu, atklāj morālistko likumu (katēgorisko imperatīvu). Tas vedams sakarā ar cilvēka apziņu. Tādēļ laba un ļauna būtība slēpjas pašā psihē (dziņās, tieksmēs). Neklausot morālistkam likumam jeb savai sirds balsij, cilvēks dara ļaunu — viņš neizpilda savu pienākumu.

Kant'am pārmet subjektīvismu. Viņš gan pareizi uzsveris psihisko momentu, bet nav varējis atsavināties no aizspriedumiem jeb dogmatismā, t. i. nav varējis pierādīt morālistko likumu a priori.

Interesanti atzīmēt, ka Nietzsche nostājas tā sakot „viņpus laba un ļauna”. Viņš kritizē pastāvošo morāli. Cilvēki pieraduši uzskatīt par labu dzīvē to, uz ko viņi no mazām dienām mācīti. Bet jājautā, vai tas ir pareizs atzinums? Nietzsche, kā zināms, nav apmierināts ne ar reliģiskiem, ne filozofiskiem morāles uzskatiem. Viņš prasa pavisam ko citu. Proti, viņš lietojis izteicienu — „vērtību pārvērtēšana”. Tas nozīmē, ka, kritizējot tikumiskās vērtības, viņš atzīst, ka absolūta labuma vai ļaunuma nav. Viss ir relatīvs, viss atkarīgas no tā, ko cilvēks uzskata par labu vai ļaunu. Cilvēka prāts ir tā ierīkots, ka viņš vienmēr meklē pretstatus un nostāda vienu priekšmetu jeb ideju pretī otrai. Nietzsche grib nostāties pilnīgi neatkarīgi no tā, jautādams, vai visai morālei nav subjektīvs raksturs. Kā zināms, viņš uzskatīja cilvēku kā pārejošo parādību, kas ir tikai tilts uz pārcilvēku. Tādēļ arī tagadējā morāle ir pārejoša, pārcilvēkam tā neder. Tādēļ pārcilvēkam jāmeklē jaunās morāles vērtības. Ja, piemēram, mūsu ētika māca „neiekāro”, tad pārcilvēka ētika sludina otrādi — „iekāro”.

Nietzschī nosodīja par to, ka viņš satricinājis morāles pamatus un sludinājis imorālistismu. To tomēr nevar apgalvot. Viņa pozitīvā puse ir viņa kritika, lai gan arī viņš launuma cēloņus un būtību nav izskaidrojis.

Schopenhauer's, budisma ietekmēts, pauž, ka dzīve ir ļauna, tā ir ciešanu pilna. Pasaulē labums parādās tikai kā launuma negācija. Tādēļ secinājums — labāk mirt nekā dzīvot. Tāds uzskats, protams, ir vienpusīgs, neatbilst dzīves prasībām un rada pesimismu.

Jaunākā filozofija pa lielāku daļu atgriežas vai nu pie Kanta vai Platona. Sākumā rodas iespaidi, ka tas ir jauns uzskats, bet patiesībā tā ir tikai ļauna terminoloģija vai agrāko uzskatu modifikācija.

Launuma problēmas centrā, kā redzējām, stāv cilvēks. Bez viņa nav nekā ļauna, nekā laba. Launuma cēlonis, kas parādās dzīvē, ir vai nu paša cilvēka vaina vai arī meklējams ārpus viņa, piem., dzīves

apstākļos. Mēs varam šai ziņā runāt par morālistku un fizisku launumu. Pēdējais attiecas uz visu pasauli, kurā darbojas dažādi spēki un mainās dažādas parādības. Piem., plūdi, vētras, karstums, aukstums u. t. t. Ja cilvēks kādā pasaules malā sadūžas ar šiem dabas spēkiem, tad viņš cieš, cīnās un pat aiziet bojā. Tas tad varbūt ir viņa liktenis, viņa traģika, bet tādēļ nevar secināt, ka pasaule ir ļauna. Pavisam otrādi, tā ir tā ierīkota, ka virs zemes notiek visādas maiņas un pārgrozības un līdz ar to rodas ciešanas un mokas. Citādi pasaule nemaz nav domājama. Viss, kas tanī norit, pieder pie t. s. tehniskās sistēmas.

Citādi ir ar morālistko launumu, ko cilvēks pats padara. Par visiem saviem darbiem viņš ir atbildīgs. Ja viņš grib ļaunu un bojā labās cilvēku attieksmes, viņš kaitē kopdzīvei. To viņš dara aiz savām tieksmēm jeb egoisma, kas ir launuma sakne. Viņš nav pats sevi audzinājis, t. i. ierobežojis savas kāribas un dziņas sadzīvē ar citiem. Tas, ko mēs saucam par tikumību, ir kultūras sasniegums. Tās normas un vērtības, kas redzamas tikumiskā dzīvē, nav uz reizi radušās, bet ir uzkrājušās gadu simteņos katras tautas un rases psihē. Ar katru tikumisku progresu saistās sirdsapziņa kā regulators. Jo intelligentāks jeb audzinātāks cilvēks, jo smalkjūtīgāka un izkoptāka sirdsapziņa.

Ja mēs arī vienmēr neredzam tikumības progresu un labu audzināšanu, tad tomēr mēs saskatām visā pasaulē un cilvēku dzīvē launuma apkaņošanas tendenci, tā, piem., attiecīgu likumdošanu, sociālu apstākļu uzlabošanu u. t. t. Cīņā pret ļaunu mēs varam konstatēt katras tautas un rases veselīgo kodolu. Lai cik briesmīgs un traģisks mums izliktos launums pasaulē, tas tomēr galu galā neuzvar. Tādēļ nav vietas melancholijai. Ikvienā cilvēkā snauz dievišķīga dzirkstele, kas viņu dzen uz labu.

Dr. V. Sanders.

Kārlis Jēkabsons

Kur sniegi taigu klāj...

(Veltījums tautiešiem tātumā.)

I

*Kur sniegi taigu klāj, cērt ziemeļsals,
kur velvi zvaigžņainu vērpj uguns kāvi,
kur ciešanām vairs paredzams nav gals,
kur jūtamāk zin salto ledus nāvi,
bez sava pavarda un dzimtenes,
bez sava prieka izmocīti stāvi
ik solim līdzī sirdī bēdas nes.*

II

*Ar nopūtām ir saistīts gausums salts
tiem, kas šo moku ceļu pirmreiz staigā,
Top viņu guvums tundru palags balts
un viņu gala mērķis mūža taiga,
Launs varmācības rīkojums bij dots,
lai latvju tautas bērniem stundā balgā
aug izmisums un grūtums savienots.*

III

*Ko teic šis sirdij svešais mūža mežs,
jums, mocekļi, jums, manas tautas bāri?
Vai atcerat, ko latvju bērzi dveš,
ko ligo pauž ar gaišo ezerāri?
Ar jums ir mūsu gars un mūsu sirds,
un mūsu domas klist kā putni vāri
to sveicināt, kas tātumā ir šķirts.*

CĪNAS SNIEGA AIZSEGĀ

Ziemā austrumu kara laukos nav Eiropas tautu karotāju draugs. Tā ir bargā un nepierasta, brīžiem pat šausmu pilna un šķietami nepārvarama cilvēku spēkiem. Sniegs un sniega vētras, aizputināti ceļi, piesniģuši meži un bezgalīgi klajumi — īsts baltās nāves tuksnesis pleš pretim savas stingās rokas, lai aizņāugtu elpu jaunā tautu pavasara nesējiem. Grūti pat iedomāties, kas vācu un sabiedroto tautu karavīriem jāpārcieš, stāvot savā likteņa izraudzītajā Eiropas kultūras sargpostenī. Tā paiet dienas, nedēļas, mēneši. Saule parādās tikai īsu brīdī, siltas dūmākas apmiglota. Visur tikai sniegs, vējš un saļš, kas lēnām spiežas cauri pat speciālajam siltajam apģērbam. Bet karotājs nesūdzas, nenopūšas, neskumst nespēka bezcerībā. Karotājs piemērojas apstākļiem, pārvar tos un pakļauj sev. Ja daba kļuvusi balta, arī karavīra aizsargkrāsa ir balta. Viņš tērpjas baltos pārvalkos, nokrāso bruņu cepuri un pat savu ieroci baltu, tāpat baltas ir lidmašīnas, auto, lielgabali un tanki. Ierakumus nenodos ne sauja pavirši izmestas smiltis, — ja sniegs, tad sniegs! Cīņa sniega aizsegā no Ziemeļjūras līdz Melnajai jūrai — tā ir austrumu fronte ziemā. Sniegs ir ienaidnieks, bet to var pārvērst arī par draugu un sabiedroto: te tas palīdz maskēties, bet citur tas jau likts lietā kā aizsargvalnis pret vēju un pat saļu, jo ierakumos, skuju būdā vai citā pagaidu patvertnē zem labi biezas sniega kārtas tā pati nežēlīgā austrumu ziema nemaz vairs nav tik šausmīga. Tā sniegs karo pret sniegu, ja attapīgajam karavīram tas vajadzīgs.

Kk

Piesniģušais Karēlijas mežs teiksmaini kluss. Kur vasarā tikai brīdīs zina ceļu, tagad spokaini aizslid vācu strēlnieku slēpētāju vienība, meklējot saskari ar ienaidnieku.

Karavīrs piemērojas apkārtnē: no aukstuma to sarga siltāis ziemas apģērbs, galvu silda kažokādas cepure, bet baltais pārvalks to padara sniegam līdzīgu, tā- tad nesaskatāmu.

Ierakumu satiksmes eju slēpj sniega uz- bērumus. Pa eju aiz- steidzas trieciena gru- pa, kam uzdots izlū- kot ienaidnieka pozī- cijas.

Pozīciju aizstāvji — vācu grenadieru pa- stāvīgi uzlabo savu „cietoksnīti”. Lai mas- kētos no ienaidnieka gaisa un zemes izlū- kiem, ziemā labākais būvmateriāls — tas pats apkārtnes sniegs!

Uzn.: Weltbild 2,
H. Hoffmann 1,
Orbis 1.

Tunisija

Senā Kartāgas valsts, kas trīs gadu simtus priekš Kristus dzimšanas bija varenāka par pašu Romas valsti, tagad gandrīz pilnīgi aizmirsta. Tikai skolu jaunatne savās vēstures grāmatās lasa par kartāgiešu kara gājieniem uz Eiropu, pāri Pirenējiem. Seno laiku vēsture stāsta par kartāgiešu vareno floti un droširdīgajiem karavīriem, kas slavenā karavadoņa Hanibala vadībā gatavojās iekarot vai visu Eiropu. Taču Romas valsts izrādījās stiprāka, un 146. gadā priekš Kristus Kartāgai pēc galīgas sakaušanas un pilsētas nopostīšanas bija jāpieņem romiešu miera noteikumi. Gadu simtus pēc šīs kaujas romieši valdīja Kartāgā. Vēlāk tiem sekoja vandāļi, bicantieši un arabi. Daudzus karagājienus nācās pārdzīvot vecajai Kartāgas valstij, kuŗas galvaspilsēta atradās gandrīz pilnīgi drupās.

Tai vietā, kur agrāk bija Kartāgas valsts, tagad atrodas Tunisija, un vecās Kartāgas pilsētas drupas vēl tagad redzamas. Krusta karu laikā pie Tunisas krita Francijas karalis Ludvigs 9. Vēlākajos gadu simteņos Tunisija, galvenokārt savu dabas bagātību dēļ, kļuva par Eiropas lielvalstu cīņu un intrigu objektu. Lielākos panākumus šai spēlē guva angļi, un, ja viņi vēlāk no Tunisijas tomēr atteicās, tad tikai tādēļ, ka tiem padomā bija kāds vēl gardāks kumoss.

1857. gadā, kad Tunisija vēl bija pilnīgi neatkarīga valsts, Tunisijas bejs nolēma būvēt dzelzceļa līniju no galvaspilsētas uz dažus simts kilometrus attālo La Gulettu. Šā dzelzceļa būvi uzdeva kādai angļu sabiedrībai. Būves darbi izmaksāja vienu miljonu franku, bet tā ka vēlāk izrādījās, ka dzelzceļa izmantošana neatmaksājās, angļu sabiedrība piedāvāja to Itālijai par 2,5 milj. franku. Itālija arī bija ar mieru pieprasīto summu maksāt, bet tad iejaucās

Ūdens ir visdārgākā manta. Afrikas karstajā saulē katrs ūdens piliens var kļūt nepieciešams. Tādēļ visi darbi, kas saistīti ar ūdeni, Tunisijā ir goda darbi, ko veic vislielākajā nopietnībā. Tunisietes pie akas.

kāda franču financistu grupa, piedāvāja dažus simts tūkstošus franku vairāk un dzelzceļu nopirka. Itālieši ar šādu iznākumu neapmierinājās un Anglijas tiesās panāca pārdošanas līguma atcelšanu. Itālija tagad varēja dzelzceļu nopirkt, bet nu par to jau vajadzēja maksāt 4,2 milj. franku. Neko teikt, angļi bija ļābi veikalmieki!

Ar šo dzelzceļa būves un pārdošanas lietu it kā deva signālu dažādiem spekulantiem Tunisijas izmantošanai. Tunisijā ieradās dažādu valdību un financistu grupu pārstāvji, kas apstāja beju, piedāvājot viņam visdažādākos veikalus. Šiem spekulantiem arī laimējās, un šai laikā daudzi uzņēmīgi laudis Anglijā un Francijā kļuva bagāti uz Tunisijas konta. Kāda rakstura šie veikali bija, vislabāk liecina darījums, ko 1893. gadā Parīzes bankieris žīds Openheims noslēdza ar Tunisijas beju. Žīdu bankieris piedāvāja Tunisijas bejam 35 milj. franku lielu aizdevumu. No šīs summas pēc visu izdevumu un procentu procentu atvilkšanas Tunisijas bejs saņēma ... 5,5 milj. Bejam vēl nācās parakstīt parādu zīmi par 63 milj. franku, kas bija atmaksājami 15 gadu laikā. Šādi un līdzīgi veikali sekoja cits citam, un nav nekāds brīnums, ka dažu gadu laikā Tunisija bija pilnīgi bankrotējusi.

1878. gadā Anglija atklāja, ka Kipras sala tai būtu ļoti vajadzīga. Lai izsargātos no Francijas iespējamās opozīcijas Kipras jautājumā, Anglija ar plašu žestu atdāvāja Francijai Tunisiju, kas tai nemaz nepiederēja. Bet arī Francijai Tunisijas okupēšana nebija tik vienkārša lieta. Okupācijas karaspēkam vajadzēja ieročus, municiju un pārtiku, kas viss maksāja naudu. Lai šo naudu sagādātu, bija jāizprasa speciāli līdzekļi no parlamenta. Ministru prezidents Ferrijs, pieprasot parlamentā līdzekļus ekspedīcijas karaspēka sūtīšanai uz Tunisiju, šo pieprasījumu motivēja ar to, ka Alžīras un Tunisijas pierobežā parādījušās apbruņotas grupas, kas sastādās galvenokārt no Tunisijā dzīvojošiem krumīru cilts locekļiem. Šīs bandas jau esot pārgājušas Alžīras robežu un apdraudot Francijas koloniju. Vienīgā iespēja šo bandu likvidēšanai esot soda ekspedīcijas karaspēka sūtīšana uz Tunisiju. Ministru prezidenta paziņojumu parlaments uzņēma ar skaļiem smiekliem. Viens no parlamenta locekļiem, pazīstams ģeogrāfs, dabaszinātnieks un ceļotājs, kas ilgu gadu bija pavadījis Tunisijā un pētījis tur dzīvojošās tautiņas, ironiski paskaidroja, ka viņam gan neesot bijusi izdevība iepazīties ar mezonīgajiem krumīriem un par šādās tautas eksistenci viņš dzirdot pirmo reizi. Viens no pazīstamākajiem franču tā laika žurnālistiem nākošajā dienā savā laikrakstā „L'Intransigeant” pat izsludināja 30.000 franku lielu prēmiju tam, kas atvedīs dzīvu krumīru. Taču par spīti visam tam, parlaments vajadzīgos līdzekļus atvēlēja.

1881. gada 12. maijā franču karaspēka vienības, kas aprīļa beigās bez kaut kāda kara pieteikuma bija pārgājušas Tunisijas robežu, kļauvēja pie Tunisijas beja pils durvīm. Karaspēka komandieris bejam nolika priekšā jau gatavu protektorāta līgumu, ko bejam atlika tikai parakstīt.

Ievērojot, ka pils priekšā stāvēja ļābi apbruņota armija, kamēr bejam trūka līdzekļu pat nelielas armijas apbruņošanai un uzturešanai, bejam neatlika nekas cits, kā līgumu parakstīt. Tā Francija kļuva bagātāka par vienu koloniju.

Nākošajos gados Tunisijā notika rosīgs uzbūves darbs. Francija savā jaunajā kol-

Tunisijas valdnieks joprojām ir bejs, kas ciešā sadarbībā ar franču iestādēm vada savu valsti. Viņš ir valdnieks un viņam pienākas arī valdnieka gods. Bejam izbraucot no pils, atskan goda sardzes bungu rīboņa.

nijā būvēja dzelzceļus un zemes ceļus, lai Tunisijas bagātības padarītu ērtāk pieejamas eksportam. Uzplauka tirdzniecība un turienes rūpniecība. Galvaspilsēta Tunisa kļuva par vienu no lielākajām un modernākajām Afrikas pilsētām, kas gandrīz ne ar ko neatšķīrās no Francijas modernajām dienvidu ostas pilsētām. Tunisija — saukta arī par Afrikas pērlī, kļuva par vienu no visbagātākajām Francijas kolonijām. Pareizi izmantota, tā spēja dot eksporta preces miljonu vērtībā. Tādēļ nav brīnums, ka arī angļi un amerikāņi atkal iekāroja šo apgabalu. Tunisija tagad kļuvusi par cīņu lauku. Pēc amerikāņu iebrukuma Afrikā, Vācijas un Itālijas karaspēka vienības pilnīgā saziņā izcēla desantu Tunisijā, lai no turienes sargātu Eiropu pret angļu un amerikāņu iebrukumu. k.

Pašreizējais Tunisijas bejs — valdnieks par miljoniem muhamedāņu.

Uzp. no Laikineša arch.

Skats uz Zalcburgu un
tās daudzajām baznīcām
un Hoenzalcburgas pili
Mūku kalnā.

Mozart'a pilsēta

6000 KM CEĻJUMĀ KRUSTĀM ŠĶĒRSĀM LIELVĀCIJAI

Jāceļo daudz un tālu, lai atrastu otru tādu pilsētu kā Zalcburga, kur vienkopus atrodami tik lieli kultūras sasniegumi un dabas jaukumi, kas spēj valdzināt katru cēluma un daļuma oienītāju. Gleznainās ielejas vidū Alpu varenā kalna Untersberga tuvumā šī pilsēta saista ikviena ceļotāja skatu ar savām jaukajām ainavām. Ziemeļu dabas nopietnība šē savienojas ar dienvidu rotaļīgo skaistumu, viens otru vēl vairāk izceļot. Apmeklējot Zalcburgu vasarā, liekas, ka augi nekur citur nav tik sulīgi, koki tik kupli lapoti un zaļi kā šeit. Ziemā šai pilsētai sniegs un mērens sals piešķir daudz vairāk ziemas burvības nekā citos Vācijas apvidos. Pavasarī gaisis šē šķiet nesalīdzināmi dzidrāks un ziedu krāšņums bagātīgāks nekā tālāk dienvidos. Makšķernieki Zalcburgas apkārtni dēvē par savu paradīzi, jo liekas, ka nevienā Eiropas upē nav tik daudz toreļu kā straujās Zalcachas ūdeņos, kas šķērso Zalcburgu, tāpat tās seklajās pietekās. Lielais krievu dziedonis Fjodors Šajapins — viens no pasaules kaislīgākajiem makšķerniekiem, galvenokārt foreļu dēļ Zalcburgā savu vasaras atpūtu ik gadus centās pēc iespējas paildzināt. Savu nosaukumu Zalcburga guvusi no akmenssāls lauztuvēm, kas atrodas netālu no pilsētas kalnos, kur netrūkst arī citu dabas bagātību, piemēram, marmora, vara, dzelzs. Šē atrodams pat zelts un siltie dziedniecības ūdeņu avoti. Pasaules slavu Zalcburgai tomēr sagādājuši slavenie vīri, kas šē dzīvojuši un radījuši savus labākos darbus. Ievērojamākais no tiem ir lielais skaņu meistars Mozart's, kas šē dzimis un darbojies. Viņam par godu Zalcburgu dēvē arī par Mozart'a pilsētu, tāpat kā Baireitu — par Richard'a Wagner'a pilsētu. Zalcburgu tomēr tikpat labi varētu saukt arī par lielā krāsu meistara H. Makart'a vai par visā pasaulē slavenā brīnumārsta Theophrast'a Paracelsus pilsētu. Arī šie abi vīri, ilgus gadus šē dzīvodami, sagādājuši Zalcburgas vārdam pasaules slavu.

Zalcburgu, tāpat kā Virzburgu, 8. g. s. sākumā dibinājuši un izveidojuši par savas varas lepnu pieminēti biskapi, archibiskapi, kas vēlāk kļuva arī par laicīgiem valdniekiem — pirmie, līdz kamēr 1802. gadā visus šo garīgi laicīgo valdnieku ipašumus sēkulārizēja.

Vienalga, no kuŗas puses met skatu uz seno biskapu pilsētu, pirmām kārtām ceļnieka skatu saista staltā Hoenzalcburgas pils — agrāko Zalcburgas valdnieku varenā rezidence stāvajā Mūku kalnā pilsētas dienvidos, kur pilsētas fonu veido Bavārijas Alpu varenā kalna Untersberga valdonīgais masīvs Berchtesgadenas tuvumā. Varenā Hoenzalcburgas pils, kas paceļas pāri pilsētai 130 metru augstumā, tāpat kā varenā Marienbergas pils pie Virzburgas, līdz pat 1866. gadam bija stiprs cietoksnis. Šī pils ir gandrīz jau pilsētai pati par sevi savas milzīgās platības dēļ. Neskaitāmos tornus, tornišus, mūra vārtus, splepētās aizsargāšanās ejas, ieroču noliktavas, stajļus, ūdens krātuvju un dzīvojamo ēku labirintus apjož varenu mūru platā josta. Firstu mājokļu greznība pauž pagājušo varenību, kad valdīja biskapi vai viņu pēcnācēji — firsti. Moku kambāji liecina par necilvēcīgām ciešanām. 900 gadu ilgā pagātne šē veidojusi smago vēsturi, kuŗā savijas slava un bagātība, drosme un uzticība ar nabadzību un izmisumu, mocekļu vadiem un nopūtām.

Tagad vairs nešvadz smago paceļamo vārtu ķēdes pie pils ieejas, nedz arī pils tumšajos pagrabos, kur smāka ieslodzītie. Šaujāmās lūkas apsūņojušas, un pils skanstis klāj sīka zālīte. Sen jau kā rimusies bruņu šķindoņa un ieroču troksnis. Senā varenības paudēja — lepnā biskapu pils, liekas, celta, lai karaliski vainagotu skaisto, jautro pilsētu, kur mākslinieki tik lielā cieņā, ka tos brauc klausīties no visām pasaules malām.

Varenās gotikas, lepnā baroka un vācu renesanses ziedu laiku liksmais triumfs skatāms neskaitāmās ievērojamās celtnēs pilsētā un arī tās apkārtnē. Kontrastos tie skatāmi lepnajā domā un svinīgajā franciskāņu baznīcā. Domā greznojumi nav lepnā bagātība, kā dažviet citur, bet cēli un līdz pēdējam sīkumam izturēti stilā. Neskaitāmie koncerti, kas domā izskanējuši gadu simteņu gaitās vareno ērģeļu pavadījumā, bijuši tikpat slaveni kā solisti, komponisti un diriģenti, kuŗu vārdi saistījušies ar šiem koncertiem. Ilgus gadus nopietnas mūzikas cienītājus šē valdzinājuši tādi skaņu lielmeistari kā Michael's Haydn's, Leopold's un Wolfgang's Mozart's. Nav pasaulē gandrīz neviena slavenā dziedoņa, kas nebūtu dzirdēts Zalcburgas domā. Visbiežāk tomēr klausītāju tūkstošus šē valdzinājušas Vīnes zēnu kuŗa sidrabaini dzidrās balsis. Arī Džilji un Šajapins šē nav trūkuši.

Zalcburgas mākslas dzīve, kas gadu desmitiem jo strauji pulcējusi, ievērojami paplašinājusies kopš 1920. gada, kad šē rīko arī Zalcburgas svētku spēles, gan slēgtās telpās, gan zem klajas debess, istenībā gan starp četrām sienām, no kuŗām vienu veido Mūku kalna klints. Skatītājiem grūti iedomāties, ka šī telpa, tāpat kā blakus esošais modernais teātris resp. opera izbūvēti Zalcburgas firstu agrākajos zirgu stajļos.

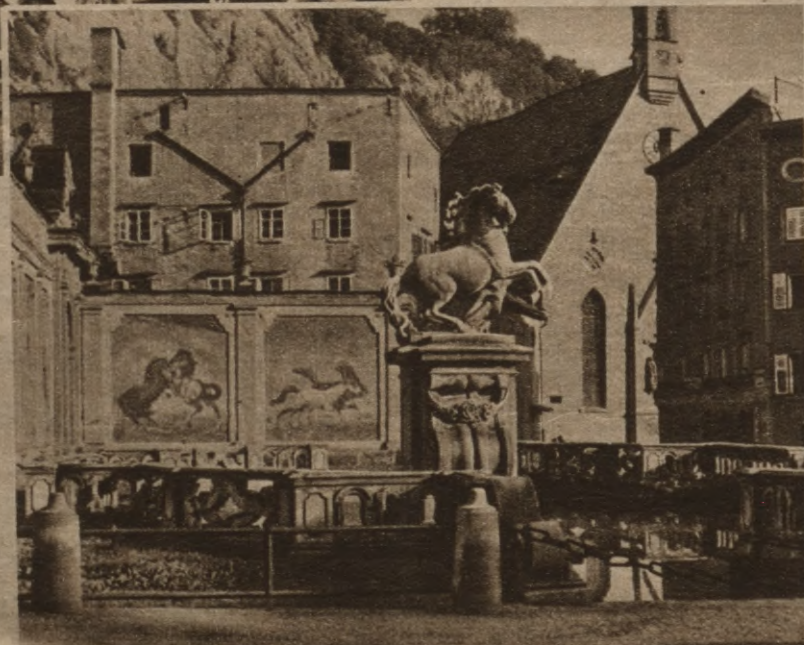
E. Tūbelis.

Marmora kāpnes
Mirabellas pili, ko
Zalcburgas firsts
Wolf's Dietrich's
dāvāja savai draudzenei
Salome'i von Alt.

Zalcburgas archibiskapu zirgu stajļu stūrītis ar peldbaseinu zirgu peldināšanai. Uz baseina iezogojuma sienām gleznojumi ar augstu mākslas vērtību. Baseina vidū — zirgu dresētāja statuja, arī ievērojams mākslas darbs.

— Vispār — nav otras pilsētas pasaulē, kur zirgam būtu bijusi ierādīta tik cienīga vieta kā Zalcburgā, — jo zirga attēli šē sastopami visdažādākajos veidos pie visām ievērojamākām celtnēm. Uzņ.: Laikmeta arch.

Vācu darbs Pasaulē telpā

Nāv pasaulē citas tautas, kas tehnikas sasniegumos varētu mēroties ar vāciešiem. Vienaļga kādā nozarē: vai tie būtu smalkākie optiskie instrumenti, jeb varenu dzelzs konstrukciju veidojumi, vai arī komplicētākās mašīnas, spēkrati un lidmašīnas — visur izpaužas šīs apbrīnojami strādīgās un darba precīzitātē nepārspētās tautas dziļā ietekme modernās tehnikas attīstības gaitās. Tādi vārdi kā Rudolf's Diesel's, Nikolaj's Otto motoru būvēs, grāfs Zeppelin's, Eckner's, Dürr's, Junkers's, Dornier's, Messerschmitt's un Henkel's lidmašīnu konstrukcijās, Werner's Siemens's elektrotehnikā, Alfred's Krupp's dzelzs industrijā un t. jpr. paši par sevi runā skaidru valodu, tāpat kā tie daudzie vācu inženieri un kvalificētie speciālisti, kas jo bieži tiek aicināti uz ārzemēm. Vācu speciālistu un rūpniecības ražojumu augsto kvalitāti nevar noliegt pat visnāknākie konkurenti.

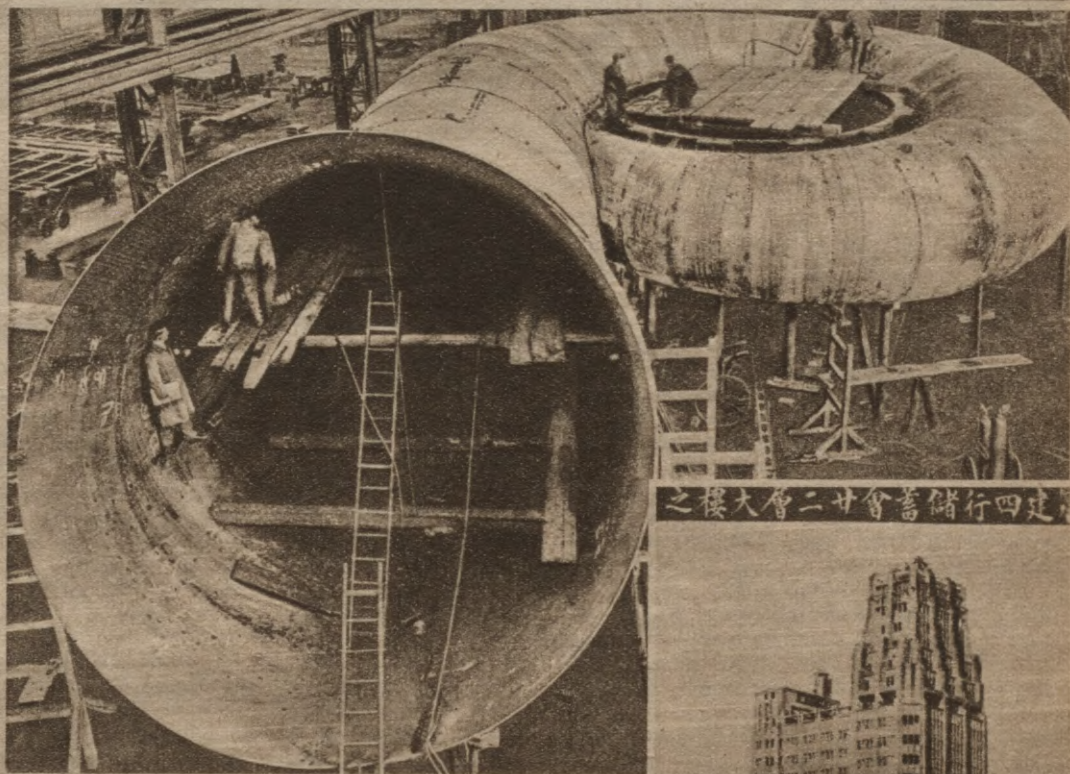
Bieži ar svešu nosaukumu, dažkārt pārveidoti, taču konstrukcijā un uzbūvē vācu radītie tehnikas darinājumi izkaisīti pa visu pasauli. Milzīgajā Āzijā, piektā pasaules daļā Austrālijā, svelmainajā Afrikā, Dienvidamerikas valstīs — pat tehnikas „brīnumzemē” Ziemeļamerikā, par Eiropu nemaz nerunājot — vācu tehnikas dziļā ietekme ir nenoliedzama. —s.

Vācu tehnikas varenību pauž Irijas brīvalsts Šannonas spēkstacija, kas ir viena no lielākām pasaulē. Attēlā milzīgās 44.000 zsp. turbīnas spirāles būve.

Slavenais Brūklinas gaisa tilts Ņujorkā ir vācu inženiera J. A. Röbling'a meistardarbs.

Vācu transporta lidmašīna Jaungvinējas džungļu kalnraktuvēs.

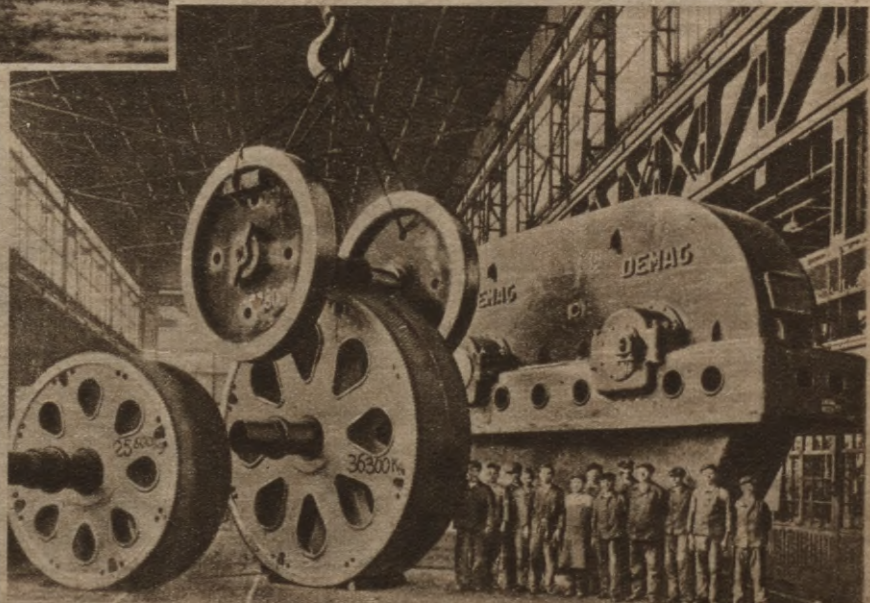
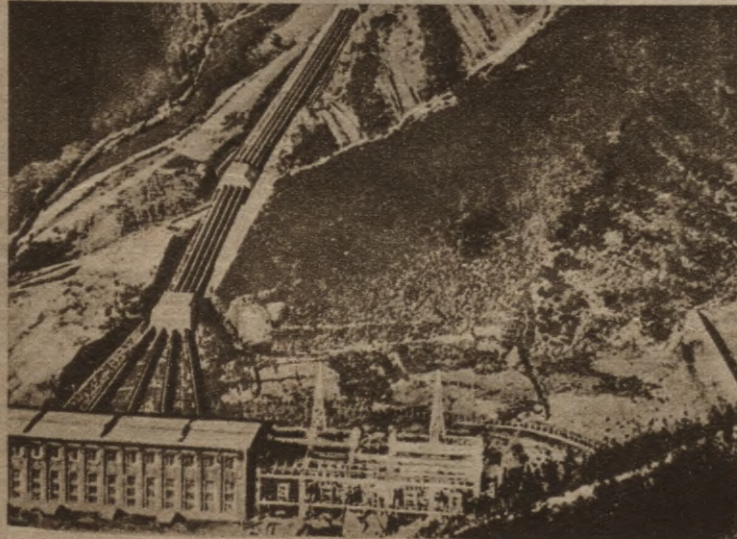
之樓大會二十會蓄儲行四建

So 70,8 m augsto debesskrāpi Sanhajā cēluši vācu inženieri.

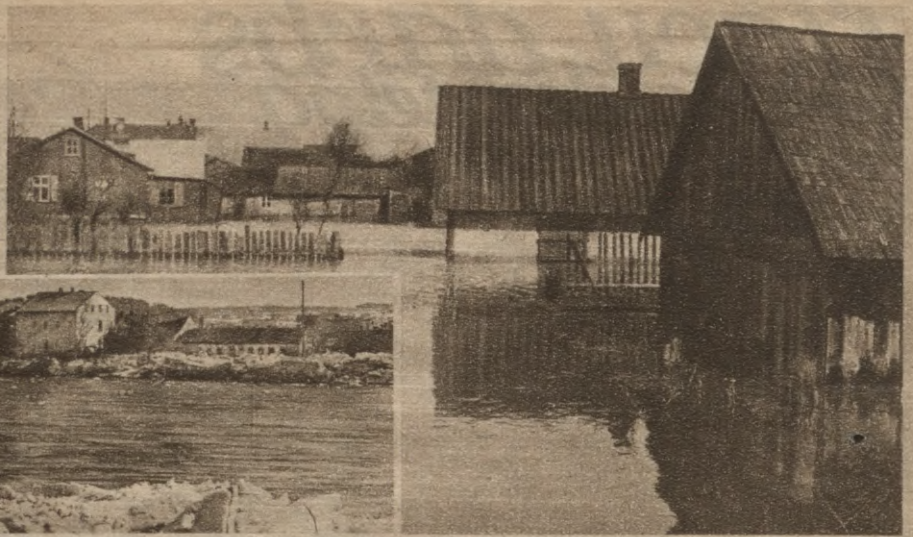
Korejas lielaka spēkstacija Šoko, pie Fuzenko upes ir vācu tehnikas darbs.

150.000 kg sver šie dzelzs veltuves zobrati.

PLŪDU PILSĒTA

Pavasara palos Daugava Jaunjelgavas krastus nosēj ar lieliem ledus gabaliem.

Daugavas palu ūdeņi ik pavasarus applūšina pilsētu.

Daugaviņa, melnacīte, Kā tā melna netecēs,
Melna tek vakarā. Pilna dārgu dvēselišu. T. dz.

Tā vien liekas, ka straujajai Daugavai nav ne mazākās cieniņas pret tiem pirmajiem Sēlijas namdaļiem, kas ar savām dzimtām apmetušies senās Daugavas izžuvsu platgultnē un tur, celdami pirmos namus, veidojuši sākumus tagadējai Jaunjelgavai, agrāk tautā dēvētajai Lubujelgavai, Jelgaviņai, arī Jaunajai Rīgai, Sērenei un Jaunpilsētai. Ik pavasarus, tūkstošiem strautu un pārplūdušu upju ūdeņus jūrā nesdama, brāzmaini šalkdama, Daugava visaugstāk no saviem krastiem izkāpj tieši pie Jaunjelgavas, arvien no jauna atgādinādama tās iemītniekiem — šī vieta pieder ūdeņiem, te cilvēks pārskatījies, celdams pilsētu. Jau aiztecējis krietns laika sprīdis, kopš jaunpilsētieši sākuši sīvu ciņu ar Daugavas palu straumēm, tomēr arī 3,5 km garais krastu uzbērums nespēj pilsētu pasargāt no nevaldāmiem pavasara ūdeņiem. Savu daļu vainas plūdu pilsētas iedzīvotāji uzvel Ķegumam, kas, klintājā ieplēties, spiež ūdeņus pāri krastiem, radīdams Ķeguma ezeru. Vaino arī salas un stāvos krastus lejpus pilsētai, kur bieži pavasaros ledus gabali sagrūžas kalnu augstumā. Tad atkal Daugava paceļas tālu pāri saviem ikdienas krastiem. Kas šai plūdu pilsētā aizvadījis vairākus pavasarus, vērojis Jaunjelgavas un tās ļaužu cīkstēšanos ar Daugavu, tam pamazām radusies nojauta — ūdens uzvarēs. Pēc dziļām ziemām nesavaldāma spēka pārpilnās straumēs šnākdamas ielaužas senajā hercoga pilsētā, sagāž namus, izskalo pamatus, padzen ļaudis uz augstākās terases, istās Sendaugavas krasta, un valda par pilsētu pēc savas patikas turpat divi nedēļas. Tad pilsētnieki jūtas kā Venecijā, laivas slīd garām mazo nameļu jumtiem, izdzīsušiem skursteņiem, un, kad atnāk mēnesnīca, augstākajā spāres galā raudu dziesmu uzsāk pēdējais nama iemītnieks — runcis. Plūdu laikā Jaunjelgava no pārējās pasaules pilnīgi atgriezta, ne to vairs apciemo radu un draugu sūtītās vēstules, nedz arī iespējams tikt pāri otrā Daugavas krastā.

Par plūdu briesmām Jaunjelgavā seno gadu gājumā stāsta augstā ūdens līmeņa zīme, kas iecirsta hercoga Jēkaba laikā celtās luterāņu baznīcas durvis (1652. g.). Vispostīgāko darbu Daugava pilsētā pastrādājusi 1771. un 1743. gadā, kad vieglās koka celtnes gandrīz visas iznīcinātas. Bet tā kā ikvienam par visu mīlāka tā vieta, kur tas izaudzis un no kurienes izgājis pasaulē, tad īstie un zvērinātie jaunpilsētnieki no savas pilsētas atkāpjas par tik, cik tos uz Sērenes pusī pavasaros atspiež Daugava. Kad noskrien straumes, šie labsirdīgie vīri un sievas atkal nāk atpakaļ, meklē savus namus; ja neatrod, izlīdzas ar kaimiņiem. Tie spītē ūdeņiem un paliek. Ja pašlaik plūdu pilsētas ļaudīm nav ar ko lepoties, nedz arī celīniekam ko rādīt, tad lielo vēstures grāmatu

tie labprāt paškirsta. Tur lasām, ka Daugavas kreisajā krastā apdzīvota vieta, Jaunpilsēta, izveidojusies 16. g. s. beigās. Vienmēr no jauna paceldamās pēc plūdu, ugunsgrēku, sērgu un kaŗa briesmām, pagājušajos gadu simtos Jaunpilsēta bijusi ļoti svarīga vieta Daugavas tirdzniecības ceļā. Kurzemes hercogs Friedrich's, liekot pamatus pilsētai, ņēmis vērā to apstākli, ka pie Jaunjelgavas Daugavas krāces daudz mazāk kavē kuģniecību nekā uz leju no Jēkabpils. Tādēļ jaunajai pilsētai piekrit vidinieces loma starp Augškurzemi un Rīgu. Tālākai sūtīšanai ar zemes transportu augšpus Pļaviņu krācēm tagadējās Jaunjelgavas krastā piestājušās smagi piekrautas laivas ar liniem un labību, mājas vietas meklējuši pilsētnieki, strūdzinieki, visur kūsojies straujš darba ritms. Pēc poļu kaŗa nopostītā pilsēta atkal atjaunota, nosaucot to hercoga Friedrich'a vārdā par Frīdrihštati (1646. g.). Krievu valdīšanas laikā Jaunjelgava tiek aprīnķa pilsētas godā, un līdz ar to mainās viņas seja — tā kļūst par administratīvu centru ar gurdū cilvēku laiskumu straujo ūdeņu malā. Visbeidzot, Rīgas un Daugavpils dzelzceļa līnijas atklāšana (1861. g.) pilnīgi izbeidz Jaunjelgavas lomu agrāk tik svarīgajā Daugavas tirdzniecības ceļā. Kas tagad palicis no senām dienām Jaunjelgavai? Citas ļaužu audzes ir nākušas, jaunie, tie aizlido kā putni uz visām debess pusēm, savā pilsētā tiem grūti izplēst spārnus, vienmēr tos augstāk krastā dzen Daugava un tālos novados neauglīgā zeme. Lielie Taurkalnes meži, kas Jaunjelgavu, tāpat kā visu sēļu zemi, atšķir no pārējās Zemgales, aizlokās dienvidastrumos līdz pat pilsētas robežai. Te nav ne labi pārtikušu zemes arāju, ne arī īstu Daugavas zvejnieku; jaunatne bikla, ar atklātu vaicājumu: kur iesim pēc skolas? Pilsēta dus kā pāmirusi līdz tam brīdim, kad atkal krastā izkāpj Daugava: sīkstie sēļi, vai jūs vēl te? Nav Jaunjelgavai svētdienas drānu, ir tikai Daugavas ūdeņu pelēkums un pilsētas gerbonī hercogienes Elizabetes piešķirtā emblēma — Pomerānijas sarkanais greifs. Aprīnķa pilsētas godu Jaunjelgava turējusi līdz 1924. gadam. Kā būs šopavasars, domā plūdu pilsētas vīri, laipodami pāri Čaiganajam Daugavas ledum. Agri atskrejuši silti vēji, sniegs pamazām nokūst.

Kad aizskrejušas pavasara straumes un sazalojuši dārzi, Jaunjelgavo bauda vasaras mieru.

Būs plūdi, nebūs? Viņi labi atceras, cik brāzmaini pali gāzušies pagājušajā un aizpagājušajā pavasarī. Dvēseļu skaits pilsētā nedaudz pāri tūkstošim — gan savu laivu ikviens zinās kur griezt, ja straumes atkal kāps augstu krastos. Kad upe kļuvusi rāma, uz Skrīveņu krastu atkal sāk staigāt parceltuves, kas, atskaitot laivas, ir vienīgais satiksmes līdzeklis pāri Daugavai.

Vai senā plūdu pilsēta un tās ļaudis sevi prātīs paaugstināt, noturēsies pret Daugavu, to rādīs jauni pavasari un tās audzes, kas paliek veco vietā, rakstīdamās jaunu līktens grāmatu.

A. E.

LATVIEŠU HERALDIKA

12. g. s. otrā pusē un īsti 13. g. s. krusta kaļu laikos Rietumeiropā ieviesās paradums attēlot kaļavīru bruņinieku vairogos īpašas pazīšanas zīmes — emblēmas. Nepagāja ilgs laiks, kad tās kļuva par patstāvīgām un mantojamām nozīmēm. Šādas emblēmas resp. ģerboņus pieņēma ne tikai atsevišķas dzimtas — bet arī valstis, pilsētas, amatnieku un tirgotāju brālības, klosteri, patversmes un t. jpr. Reizē ar to izveidojās īpaša zinātne — heraldika jeb heraldu māksla, kas nodarbojās ar dažādo ģerboņu pazīšanu, izskaidrošanu un aprakstīšanu.

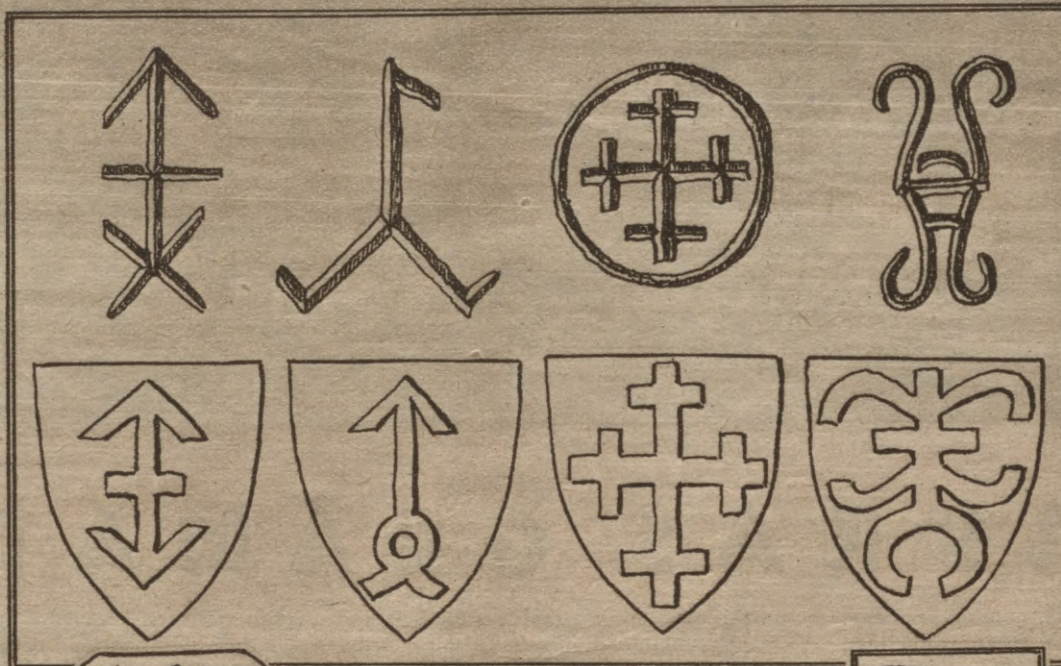
Ģerboņu lietošanu drīz vien patapināja arī Eiropas austrumi, tikai šie rietumu pasākto figūrālo emblēmu vietā pirmajā laikā jo bieži attēloja savas māju jeb īpašuma zīmes, kurām apbrīnojami liela līdzība ar latviešu īpašuma zīmēm. Lietuvas valdnieku un augstmaņu ģerboņos tās dažkārt sastopamas pat līdz 15. g. s. beigām, lai gan tad jau pārsvarā ir no rietumiem patapinātās emblēmas, kas nākošajā gadusimtā pilnīgi stājās veco vietā.

Ka arī latviešu leimāņiem un amatu brālībām vidus laikos ir bijuši savi ģerboņi, to apstiprina vēstures liecības. Un, šķiet, neklūdīsimies, apgalvo-

dami, ka tajos sākumā vismaz vienai daļai bijušas attēlotas arī senās māju zīmes. Laiku mijās daudzi no šiem ģerboņiem ir zuduši, bet citos, sekojot laika garam, tāpat kā Lietuvā, vecās zīmes ir aizstātas ar figūrālām emblēmām. Ka šādas aizstāšanas tiešām notikušas, to redzam, salīdzinot 16. g. s. chronista Renner'a ziņu, ka kuršu kōniņa, t. i. Peniķa ģerbonī esot attēlots lauva, turpretī nākošajā gadsimtā sastopam jātnieku ar karodziņu.

Bet zemnieku tauta visos laikos ir turējusies pie savām māju jeb īpašuma zīmēm. A. Bienenstein's, kas publicējis vairākas šādas zīmes, domā, ka īpašuma zīme sākumā bijusi saistīta ar māju un nevis ar personu un ka dēļs, mantodams tēva mājas, saņēmis līdzī ar zīmi, bet mantinieka brāļi paturējuši saviem priekšmetiem to pašu zīmi, pārveidotu ar zīmīgiem piedēkļiem.

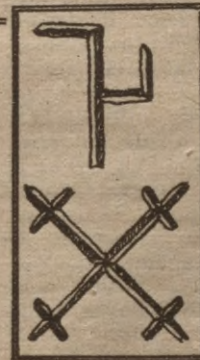
Jau pagājis krietns laika sprīdis, kopš arī mēs, latvieši, esam sākuši interesēties par savu ģimeņu izcelšanos un dažs labs jau ir sastādījis jeb līcis sastādīt savu ciltskoku un radu rakstus. Un no šejienes viens solis atgriezties pie sensenās latviešu tradīcijas — dzimtas emblēmām, ceļot godā atkal vecās māju zīmes. Ls.

Augšā: Nicas Lejnieku un Jūrmalnieku ciemu īpašuma zīmes.

Apakšā: Leišu valdnieku un augstmaņu ģerboņu emblēmas. No kreisās — dižkunga Oļģerta 1371. g., Jāņa Koributa 1431. g., Nesvjažas kunga Jāņa 1387. g. un Druckas kunga Jāņa Babja 1431. g.

Pa kreisi: Brīvzemnieka Filipa Franča ķēniņa ģerbonis zīmognospiedumā no 1552. g. Pa labi: Īpašuma zīmes Šķesleju klēti Brīvdabas mūzejā.

Kuršu kōniņa Peniķu dzimtas ģerbonis — karodznieks uz zirga. Līdzīgs jātnieks, tikai bez karoga, ir arī Ziemeļciema ģerbonim.

Kōniņu Kalējciema ģerbonis — lakta ar diviem veseriem.

Kōniņu Dragūnciema ģerbonis, pārveidots jau pēc jaunāku laiku paraugiem.

Iz jaunās mākslas atklātņu sērijas: Jāņa Šternberga asējums — Precinieki

20 JAUNAS GRĀMATAS

Turpinot „Laikmeta” 3. numurā iespiesto pārskatu par jaunākajām grāmatām, varam atkal minēt veselas divdesmit. Lielākā daļa no tām parādījās uz Ziemassvētkiem un gadu maiņā, dažas jau arī šai gadā.

Ilgus gadus no vietas tika solīti Fallija (1877.—1915.) kopotie raksti. Nu beidzot tos ieraugām, bet tikai kā „Dzejdarbu izlasi” (Latvju Grāmatas apg.) vienā lielā sējumā (573 lapp.). Se uzņemti rakstnieka īpatnējākie darbi — dzejoļi, divi stāsti, divas lugas. Tragēdija „Lāčplēsis” iespaidumā šē parādās pirmo reizi. Diemžēl nav uzņemts Fallija slavas nodibinātājs „Ziedona sapnis”. Izlasi ievada

lietpratīgi un labi uzrakstītais M. Palevičas apcerējums par Falliju. Tā mūsu priekšā ir viena no pēdējo gadu vērtīgākajām grāmatām.

No stāstītājas prozas kā pirmo minēsim Mirdzas Bendrupes stāstus un noveles „Dievu viesuļi” (K. Rasiņa apg.). Še tēloti neparasti cilvēki un viņu dažkārt dīvainie likteņi. Rakstniecei īpatnēja pieeja pasaules parādībām, ass skats, svaiga valoda. Kļūmīgs var kļūt autore gribētais vientiesīgums reliģiskās lietās, un šē rādītie cilvēki izliekas mazliet paviegli.

Īpatnējs talants ir Jonass Miesnieks, tomēr viņa romānu „Starp divi krastiem” (H. Rudziša apg.) lasīt nav

viegli. Autoram redzīgs skats cilvēka dvēselē, bet tēlojumā un raksturojumā nav īsta samēra. Daudz vērtīgas mantas sakrautas kā kaudzē un tur arī paliek. Tēlota lauku dzīve Vidzemē priekš pirmā pasaules kara un Latvijas valsts sākumā. Tur vairāki vīrieši sacenšas pēc vienas sievietes, nepazīdami savā starpā žēlastības.

Elvīras Kociņas jaunais romāns „Divi likteņi” (Latvju Gr. apg.) parastā kārtā tēlo divu skolas draudzeņu turpmāko likteni. Viena no tām dodas uz Parīzi, kļūst par māksliniecī, aizraujas visādās dēkās, redz dzīves spožumu, tomēr nav apmierināta. Otrā — cauri darba dzīves sūrumam sitās uz priekšu, izstudē par ārsti, beidzot vada slīmnīcu. Kurās liktenis bijis labāks? Laikam otrās, jo tai ir arī sava ģimene un stipras saites ar dzimteni.

Mīlestības psiholoģija dažādās variācijās un dažāda vecuma cilvēku sirdīs ir galvenais Emīlijas Prūsas romānā „Pilsēta pie upes” (L. Gr. apg.). Blakus tam arī audzināšanas problēmas. Kādas mazpilsētiņas tenku pilnais gaiss tēlots labi. Tikai dažāda naturālistiskāka aina traucē iespaidu.

Gan lauku dzīve tēlota, tomēr īstus laukus neredzam Jūlija Vecozola romānā „Precību valgos” (J. Kadiļa apg.). Nejausi uz laukiem nokļuva pilsētnieces nēmas pamatīgi apstrādāt lauku māju saimnieku — atraitni, līdz šis beidzot attopas, atkratās no pilsētniecēm un apprec turpat strādīgu vecmeitu.

Līdzās šiem oriģināldarbiem pieminamas divas tulkotās daiļprozas antoloģijas. Vācu jaunākajā literatūrā ievada biežais sējums (600 lapp.), kas nosaukts — „Cilvēki un likteņi” (H. Rudziša apg.). Darbus tulkojis un sakopojis T. Lejas-Krūmiņš, sniegdams arī īsus, bet labus to autoru raksturojumus, kas reprezentēti krājumā, sākot ar G. Hauptmann'i un beidzot ar jaunākajiem, skaitā divdesmit vienu. Vērtīga grāmata. — Otrā ir — „Itāliešu prozas antoloģija” (Latv. Gr. apg.), kas

Arija Skrides eļļas glezna — Zvejnieku ciems.

Izdevis Zintas mākslas salons.

arī sniedz ieskatu savas tautas beletristikā, kauču ne tik plaši kā pirmā. Arī izmeklēto darbu vērtība zemāka.

Atkal iznācis labs skaits grāmatu, kas domātas jaunatnei un bērniem. Pirmklasīgu darbu, kas aizsniegtu Jaunsudrabiņa vai Brigaderes attiecīgā žanra līmeni, gan nav, tomēr dažas no tām savu uzdevumu veic. Kārļa Kraujiņa 18 tēlojumi un fantāzijas sakopotas grāmatā „Zaļais pagals” (Latvju Gr. apg.). Ļoti pieskaņīgas un labas ilustrācijas devis I. Zeberīns, tā kopīgiem spēkiem sagādājot jauku jaunatnes grāmatu. — Hildas Vīkas „Lielā taisnība” ar autores zīmējumiem saista uzmanību ar dzīves sūrās īstenības tēlojumu, kur tomēr cilvēkus nepamet viņu ilgas pēc kā labāka. — Kā jaunatnes rakstniece jau pazīstama K. Spilva. Viņas grāmata „Vasaras soļos” (Latvju Gr. apg.) labi uzrakstīta un to ilustrējusi Mirdza Briede. — Bērniņas atmiņas sniedz Bebru Juris grāmatā „Ganu zēna darbi un nedarbi” (A. Gulbja apg.), ko ar parastu veiksmi ilustrējis A. Kronbergs. — Mazāk pavekusies J. Sprinģa grāmatīņa „Dziru Lienītes vasara” (Latv. Gr. apg.), šķiet, ar paša autora zīmējumiem. — Pie bērnu bilžu grāmatām pieder „Zelta Ābeles” izdotā Margarītas Stārastes - Barvikas „Ziemas grāmata”. Bērniem patīks.

Lirikas novadā pati jaunākā grāmata ir svešumā aizvestā Ata Keniņa dzejoļu un poēmas „Ceļi un likteņi” (Latvju Gr. apg.). Šis palielais krājums, kā ievada vārdi vēsti, ir tikai izlase no autora darbiem, kas radušies pēc 1936. g. Sirsnība un jūsmā, patriota dedzība un meklētāja gars raksturo šo grāmatu.

Vienmēr domu bagātais un arvien augstākas kultūras slāpstošais Viktors Eglītis devis lielu krājumu „Tīrā sēkla”, ar N. Strunkes zīmētu vāku (Latvju Gr. apg.). Še dzejnieka darbi no 1935.—1940. gadam. Šais dzejoļos redzams Eglīša tālākais ceļš no lirika uz mierīgu, apskaidrotu apceri, kas pieskaņas mūsu dzīves dažādīgajai plūsmī.

Liels ieguvums mūsu dzejai ir Jāņa Medeņa dzejoļu un poēmas „Teiksmu raksti” (L. Gr. apg.). Še nav viegla un omulīga palasīšanās, jo še jāstapostas ar jauniem ritmiem, ar neparastiem vārdiem, ar lāga neizprotamiem teikumiem. Še ir rakstnieka cīkstēšanās ar jaunām mākslinieciskām vērtībām, un lasītājam šis stāvais ceļš jāiet līdzī. Spēcīgs raksturs, stūrainis un neapvaldāms, bet vienmēr degošs tēvzemes mīlestībā un kaislību svelmē. Ši dzeja savu īsto skaņu un spožumu dabū paša autora lasījumā, ko dzirdēt ir vienmēr liels prieks. Grāmata gaidīt gaida otru izdevumu.

Kā ceturta jāmin Jāzepa Valdmāna dzejoļu grāmata „Stari straumē” (A. Gulbja apg.), kur netrūkst dzīves prieka un dzīves slavinājuma.

„Zelta Ābeles” apgādātā almanachā, kas tā arī saucas „Zelta Ābele”, atrodam dažādu autoru dzejdarbus un vairākas apceres: V. Damberga par stilu, J. Sproģa par mūziku, Anslava Eglīša par gleznotājiem, E. Hauzenbergas - Šturmas par valodu un vēl citus.

Tagadējai kristīgajai baznīcai ar jaunām prasībām pieiet Dr. Haralds Diezais savā grāmatā „Kristiānisms laikmetu maiņā” (A. Gulbja apg.), būdams pārliecībā, ka kristiānisms var būt arī bez dogmām.

Kā divdesmito grāmatu še atzīmēsim lielo un krāšņo izdevumu — Georga Stāla „Latviešu balets” (J. Kadīļa apgāds). Grafiskais iekārtojums prof. Ludolfa Liberta. Še apcere par latviešu baleta attīstību, par klasiskā baleta tradīcijām mūsu baletā, par patstāvīgajiem ceļiem un sasniegumiem, tāpat par tautas dejām baletā. Apcerējumi par izcilākajiem māksliniekiem šai nozarē. Tāpat citas ziņas par baletu. Daudz ilustrāciju, gan krāsās, gan arī vienkrāsainu. Līdzās šīs grāmatas latviešu izdevumam drīzumā parādīsies arī vācu.

A. G.

„Marija Stjuarte” Dailes teātrī

Pasaules vēsturē nozīmīgā Anglijas Elizabetes cīņa pret pusmāsu Mariju ietekmēja lielo vācu rakstnieku Friedrichu Schilleru radīt varenu pantos rakstītu traģēdiju, kurā attēloti nelaimīgās skotu karalienes pēdējie dzīves brīži, kad virs viņas galvas jau bija pacelts bendes cirvis. Lai gan lūgas baigie notikumi risinās drūmo piļu mūros, kur savus egoistiskos mērķus tiecas sasniegt galma intriganti, kur slepkavību nodomi šķetinās no kakta uz kaktu kā zirnekļa pavedieni, un nesamierināmiem ticību pre-

tiniekiem vēl prātā asiņainā Parīzes Bērtula nakts, tomēr Marijas Stjuartes nāve skatītājā panāk katarses — šķīstīšanas pārdzīvojumu, jo Marija mirst, nāves spriedumu uzņemoties kā sodu par saviem pagātnes grēkiem un atdzimstot debesu svētlaimīgajai dzīvei. Eduards Smiļģis galveno vērību pievērsis nevis vairs pasakaini krāšņai inscēnējuma apdarei, bet gan, izceļot aktieņu plašās līnijās veidotos tēlus, izveidojot kompozicionāli pārdomātu ansambļa saspēli un visai izrādei piešķīrot Schiller'a heroisko

dvēsmu. Tēlotāju pārgājieni, ķermeņa ritmiski daiļās kustības un grupu stāvokļi skatuves laukumos ietveras psiholoģiskā pārdzīvojuma caustrāvotā formā, kas rūpīgi izstrādāta līdz pat sīkākajai žesta un vaibsta niansei. Dzejas skandējumā dažiem tēlotājiem gan vajadzētu atradināties no loģiskā akcenta. Otis Skulme darinājis lūgas saturam piemērotas smago akmens celtnu dekorācijas, kas savā monumentālītātē koncentrē ansambli un piešķir kopnoskaņai drūmu pelēcīgu toni.

J. B.

Marija Stjuarte — L. Bērziņa un Viljams Sesils — K. Veics.

Anglijas karaliene Elizabete — A. Ābele, Roberts Dedlejs — E. Zīle un Mortimers — A. Dimīters.

Veseli bērni — veselīga tauta

Ielās salu nomainījis atkusnis. Bet pūš drēgns vējš, ko brižiem pavada slapjš sniegs ar lietu. Uz glītu namu pilsētas nomalē cita aiz citas steidzas sievietes, stumjot bērnu ratiņus, kuņģos siltās segās, līdz pat actiņām ietuntulots, atdusas mazs pilsonis — mātes mīlulis.

„Kurp steidzaties tik sliktā laikā?” jautāju. — „Uz veselības kopšanas punktu, tur patlaban ārstei pieņemšanas stundas.”

„Vai bērniņš slims?” — „Nē, vesels. Gribu tikai pārbaudīt, vai viņš attīstās pareizi.”

Aiz durvīm atklājas ērtas, gaišas telpas ar ģērbtuvī un plašu uzgaidāmo istabu. Šeit rindā sēž agrāk atnākušās mātes ar zīdaiņiem klēpī, bet dažus gadus vecie apmeklētāji no kluciņiem ceļ mājas un saliek vilcienus.

Reģistrācijas telpā sienu aizņem prāvs skapis ar daudzām atvilktnēm. Tur novietoti daudzi tūkstoši kartiņu, katram mazajam pacientam sava, ar bērna dzimšanas datiem, ziņām par viņa veselību, attīstības gaitu un apmeklējumiem, vecāku nodarbošanos un veselību. Ja mazais apmeklētājs šeit ierodas pirmo reizi, atvilktnu krājumi papildinās ar jaunu kartīti.

Katrs bērna apmeklējums saistīts ar svaru un garuma pārbaudi, ko veic īpaši apmācītās punkta māsas. Tad — vārds punkta ārstam. Ja bērns nav ieguvis vecumam pareizo svaru, — kas vainīgs? Varbūt mātei piena trūkst un bērns jāpiebaro? Ja vajadzīgs — ārsts izraksta cukura vai barības līdzekļu papilddevas. Ārsts sniedz padomus, kā grozīt ēdienu „kārti”, kad vēderiņš nav kārtībā. Ja sākušās rachīta pazīmes, bērnam nedrīkst trūkt D-vitamīnu. Vita-

minu preparātus vai zivju eļļu nepieciešamības gadījumā izsniedz arī veselības kopšanas punkti no saviem ierobežotiem krājumiem.

Daudz un dažādās ir kļūdas un trūkumi, ko veselības kopšanas punktu darbinieki ik dienas konstatē zīdaiņu un mazbērnu audzināšanā un attīstībā. Tikpat daudzveidīgi ir arī padomi — kā šīs kļūdas un trūkumus novērst, lai bērnu izsargātu no saslimšanas un palīdzētu tam izaugt par krietnu un veselīgu tautas locekli.

Veselības kopšanas punktu darbs, kas veltīts galvenokārt gādībai par zīdaiņi un mazbērnu, neierobežojas tikai ar padomu došanu punktā, bet izplešas arī uz dzīvokļiem un jauno pilsoņu ģimenēm. Padomi grūtniecēm par viņu dzīves veidu un uzturu grūtniecības laikā, padomi un izziņas par izsniedzamajām papilddevām, pabalstiem, zīdaiņu pūriņa saņemšanu, zīdaiņa apģērba pagatavošanu atvieglo ne tikai jaunās mātes rūpes, bet arī zīdaiņa pirmās mūža dienas.

„Mēs divas reizes mēnesī no dzimstarakstu nodaļas saņemam ziņas par notikšajām dzimstībām savā rajonā,” stāsta punkta māsa. „Tad mūsu ceļš ved arī tajās ģimenēs, kas nekad vēl punktu nav apmeklējušas.” Šajos apciemojumos veselības kopšanas punktu māsas iepazīstas ar jaunā pilsoņa ģimeni, mājas apstākļiem, zīdaiņa kopšanu un barošanu.

Kādas ir biežāk sastopamās kļūdas zīdaiņu kopšanā?

Vēl bieži var sastapt mātes, kas izvairās savus mīluļus barot ar krūti, jo tas ir saistīts ar mātes regulāru klātbūtni mājās. Mātei atrodoties darbā, saprotams, bērns jāpabaro mākslīgi, bet ir nepiedodami atraut mātes pienu bērnam, kad māte pastāvīgu darbu nestrādā, jo mātes piens ir zīdaiņa ideālākā barība. Arī aizbaidīšanās ar piena trūkumu nav vietā, jo ar pareizu barību var panākt piena pavairošanos.

Jaunās mātes par daudz klausu vecajām kaimiņiņiem, kādēļ ne reti atrodam zīdaiņus notītus kā kūniņas. Zīdaiņim nepieciešamas kustības, un rociņas un kājiņas jāatstāj svabadas. Ja tagad

Par jauno pilsoņu veselības sargāšanu kaļa laika pastiprināti rūpējas veselības kopšanas punktu ārsti.

veikalos nevar dabūt gumijas pupiņus, tas vieglāk pieradinās mātes atnest sliktu paražu bērnam vienmēr turēt mutē „knupīti”. Zīdaiņi nedrīkst gulēt kopā ar lielākiem bērniem, vai pat vecāku gultā. Ja nav piemērotas gultiņas, zīdaiņim pietiek ar grozu vai kopā saliktiem krēsliem, uz kuriem uzlikts salmu maisiņš. Mātes gan sūdzas par nepietiekamiem pūriņiem, bet iztrūkumu viegli var aizstāt ar novalkātiem palagiem, veļas u. c. apģērba gabaliem.

Gādība par māti un sevišķi par bērniem ir viens no Tautas palīdzības svarīgākiem uzdevumiem. Lai mūsu jaunā paaudze arī kaļa laika grūtos apstākļos izaugtu vesela un stipra miesā un garā, netiek taupītas ne pūles, ne līdzekļi. Tautas palīdzības veselības kopšanas tīkls aptver visu mūsu zemi. No 107 punktiem tikai 14 atrodas Rīgā, bet pārējie ir provinces pilsētās un laukos, ne retāk kā 30 km viens no otra.

Agrākajos gados veselības kopšanas punktu darbu vēl vajadzēja propagandēt, bet tagad jaunās mātes, kad vajadzība spiež, atrod ceļu uz tiem pašas. Pagājušā gadā veselības kopšanas punkti kārtīgu darbību iesāka tikai aprīlī, tomēr apkalpoto bērnu skaits bijis lielāks nekā miera laikos visā gadā. Visā Latvijā veselības kopšanas punkti pag. gadā apkalpojuši 47.000 bērnu, no tiem 30.000 zīdaiņu, pieņemot tos 170.000 vizītēs.

Patlaban veselības kopšanas punktu apmeklētāju skaits ir tik liels, ka ārstnieciskajam personālam pat grūti visus apkalpot. Šinīs dienās Tautas palīdzība jau atvēra vienu jaunu punktu Rīgā, Ciekurkalnā, un arī turpmāk centīsies pielikt visus spēkus, lai nevienu bērnu nevajadzētu atrāidīt.

J. M.

Zīdaiņa svars samērā ar vecumu ir pirmā pazīme bērna pareizai vai nepareizai attīstībai. Tādēļ pirmais darbs veselības kopšanas punktā ir bērnu nosvērt.

Jaunās mātes ar saviem mīluļiem gaida savu kārtu pie ārsta.

CIEMS, KUR MĪL DARBU

Plašajā Strazdumuižas apkārtnē neredzīgie izveidojuši mazu ciemu. No rīta līdz vakaram tur atskan aužamo stāvu ritmiskais troksnis, ko brīžiem pārkliedz skaudrie mašīnzāģi.

Lielo punktraksta grāmatu rindām jauniešu pirksti slīd pāri tikpat ātri kā viņu vecāko biedru rokas, pinot saļmu grozus vai šķirojot spalvu kuškus, no kuriem vēlāk top lielās sukas un mazās otiņas. Audzēkņi pēc pamatskolas beigšanas dodas uz institūta darbnīcām, kur tie var mācīties par suku, pinumu vai austuves amatniekiem. Apdāvinātākie turpina izglītību vidusskolās. Citi ar sekmēm nododas mūzikas studijām konservatorijā. Dažas institūta audzēknes kļuvušas jau par skolotājām un tagad māca jaunākos audzēkņus. Institūta saime sevišķi lepojas ar savu kori, kuŗa dziedātāju izlase pat ciemojusies kaimiņzemēs. Tie plūkuši daudz lauru Rīgā un provincē.

Staigājot pa plašo darbnīcu telpām, redzamas daudzas galvas, kas noliekušās pār pusgataviem groziem vai suku kaudzēm.

Sākot ar bērnu mikstajām galvas sukām, kas izgatavotas no kazu spalvas, un beidzot ar modernām pītām mēbelēm, šeit var dabūt visu, kas vien izveidojams no kārkļiem, zirgu astriem, cūku sariem, vāveru vai āpšu spalvām; protams, tikai pret atļaujām. Gada laikā, bez citu priekšmetu tūkstošiem, čaklā neredzīgo saime izgatavo 100.000 izturīgu zobu suku. Savā ziņā neredzīgie ir daudz lielāki speciālisti par pārējiem. Redzīga cilvēka acis viens cūkas sars daudz neatšķiras no otra, turpretim neredzīgie tos sadala 105 šķirnēs.

Institūtam Doles salā pieder vesela kārkļu plantācija. Tā rūpīgi jākopj, citādi krūmi sacerojas un nav vairs lietojami. Kara sākumā plantācija stipri nolaista, un tagad visi ceri jānopļauj. Gandrīz divi gadi būs jāgaida, līdz uzaugs jaunie kārkļi. Pirms kara materiāli ievesti arī no ārzemēm. Tagad vecie amatnieki tīri labi prot iztikt ar šejienes materiāliem.

Lielākā daļa vīru un sievu institūta darbnīcās strādā daudzus gadus desmitus. Viens otrs kādu laiku pārgājis citur, bet pēc gadiem tomēr atgriezies. Tikpat rūpīgi, kā pārējie, sukas apstrādā kāds karavīrs vācu armijas uniformā. Viņš pēc tautības krievs, un ciņās pret boļševikiem no gūtajiem ievainojumiem zaudējis acu gaismu. Institūta čaklā saime viņu ar prieku uzņēmusi savā vidū.

Par visiem vairāk, liekas, nodarbināts institūta direktors. Tikpat veikli kā neredzīgie, viņš lasa un raksta citiem redzīgajiem nesaprotamo punktrakstu. Brīvajā laikā un svētdienās tas iztīrā ar audzēkņiem visdažādākos tematus. Bieži bez audzinātāja vai pārziņa uzdevumiem jāveic arī sanitāra vai pat mācītāja pienākumi. Pa retam pie viņa griežas kāds jaunāks pāris, kas sadomājis precēties. Pēc eugenikas komisijas atzinuma, ja aklums nav iedzimts un nepāriet uz pēctečiem, šādas laulības arī iespējamas. Pretējā gadījumā nepieciešama sterilizācija. Kad kāzas nosvinētas, vīrs ar sievu pāriet dzīvoņt atsevišķā istabā. Daudzās lietās neredzīgo dzīves veids un uzskati nemaz neatšķiras no redzīgo ieražām. Kādai vecākai institūta iemītniecei reiz izremontēta dzīvojamā istaba. Pie sienām aizmirsuši piekārt agrākās gleznas un uzņēmumus. Vecā sieviņa par to ļoti noskumusi, jo viņa, tāpat kā redzīgie, izjūtot vajadzību pēc gleznām un citiem izrotājumiem, kas greznotu viņas istabu.

Institūta iemītnieku vajadzībām iekārtota bibliotēka ar 2000 grāmatām. Tā esot ļoti vērtīga, jo pat mazas mācību grāmatas pārrakstīšana neredzīgo rakstā izmaksājoņ simts marku. Bez ambulances un zobārstniecības kabineta institūtam izbūvēta arī pirts. Lai sagādātu kurināmo materiālu, vāji redzīgie paši skalda malku un labprāt apdara citus vieglākos mājas darbus, jo vispārējā darba spēka trūkuma dēļ viņiem nav citu palīgu.

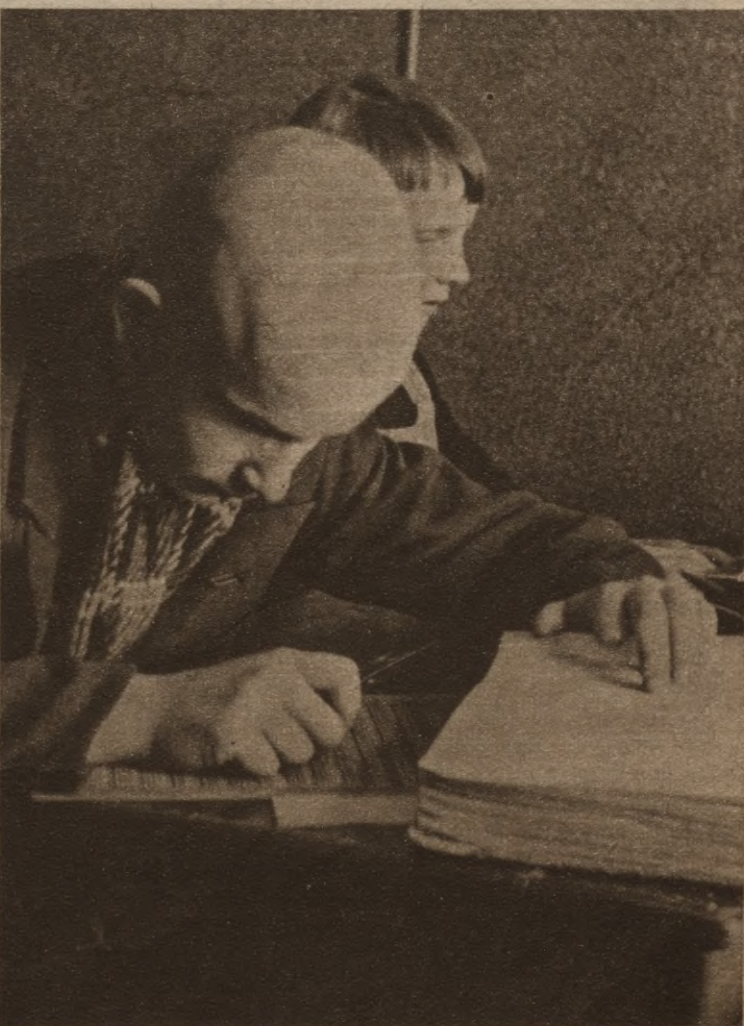
Institūta pēc darba pirmajā vietā mūzika. 150 cilvēku rīcībā 8 klavieres, ērģeles un citi instrumenti. Nav šaubu, ka izveidots arī labs orķestris. Daži zina no galvas pat 200 korālu. Jaunākajiem gan prāts vairāk nesas uz „vieglo” mūziku. Mūzikālākie audzēkņi viegli nospēļojot pēc atmiņas pat operu uvertīras. Biķernieku baznīca dabūjusi no institūta labu ērģelnieku, un iestādes direktors Bilzens tik lepns ar savu mūzikālo saimi, ka pēc pirmā uzaicinājuma tūliņ gatavs uzstāties ar vērtīgu populāru vai reliģisku koncertu.

Bieži vien cilvēks, gaišās dienas gaismas mulsināts, šaudās uz viena ceļa uz otru, un daudzi tikai mūža pēdējās dienās saprot, ka dzīves galvenais saturs ir darbs. Turpretim daži simti neredzīgo, kas savu dzīvi pavada mierīgā Juglas ezera krastos, jau sen atraduši šo īsto dzīves jēgu. Drošāk un apzinīgāk par redzīgajiem tie iet savu ceļu, kas ved uz viņu vienīgo mērķi — darbu.

R. Ozols.

Tā top grozi.

Institūta audzēkņis, lasot punktraksta grāmatas tekstu, to pārraksta caur metalla plates lodziņiem uz bieza papīra lapām.

ABSOLĪTĀ ZEME

(14. turpinājums.)

6.

Bet šodien Liepkrastu īpašnieks neskurba. Iztukšojās draugu atvestie trauki, nomnieka alus mucīņa arī tuvojās beigām, tikai kungs vēl arvien turējās spēkā. Daigas māte šad tad izbrīnā stājās: varot gan izturēt iekšas! Draugiem bija nākamajā dienā jāstājas darbā, Juris šos noveda uz vakara vilcienu, bet Ūdentiņš palika paklausīgs alus krūzei, ko nomnieks arvien piepildīja no jauna. Un katru reiz, likdams trauku pie mutes, kungs atkārtoti varbūt jau simtkārt: „Kalvi, to es tev saku — Liepkrasti būs taviem bērniem.” — Un nomnieks, negribēdams palikt pateicību parādā, atsaucās: „Paldies, paldies, tad jau būs labi.”

„Tādēļ cīnies droši, strādāj!”
„To jau saimnieks redz, nav lieki jāzūdās.”
Ūdentiņš apraudājās. „Zēl, ka mēs nesatikāties priekš divdesmit gadiem.” Bet tad viņš apdomājās — cik vien veca būtu Daiga, un piebilda: „Vēl ir laiks, jūsu bērni visu nokavēto sasniegs. Un nedomājiet, ka mana iedzīve pilsētā ir tukša! Ir sava mantas daļa, ietaupījumi. To visu, visu un pēdējo — turpmāko papildināja asaras, kas ritēja pār vaigiem aumajām.”

„Tomēr beidzot, labais saimnieks, kādiem nosacījumiem vajag būt, ka jūs visu savu mantu solāties atstāt maniem bērniem.”
„Es atdošu bez noteikumiem. Tikai senču kapī jāuzkopj, varbūt nelielu pieminekli uzliktu un — ko gan vairāk? Es gribu, lai manas senču mājas nonāk laba saimnieka rokās, lai Liepkrasti aug pāri Liedaģiem un apgaismo plašu apkārtni. Te palicis, vai nebūtu to sasniedzis? Tomēr pilsētām arī vajag, kā saka — sāls, un, ja mana mūža darbu saliktu izstādē, varbūt ar vilcienu nepavestu vērtības.”

„Droši vien, varu iedomāties. Bet jums taču kart kā jānodrošina arī vecuma dienas. Par tik ceļu dāvanu kā Liepkrasti, domāju, mani bērni jums neatteiktos nodot pieklājīgu vecuma maizi.”

„Patiesi tā domājat?”
„Tas arī būtu vienīgais kristīta cilvēka pienākums.”

„Hm. Vajadzētu tūlīt pasaukt. Aprunāties ar jūsu bērniem.”

„Pašreiz nevar, jo Juris nobrauca uz staciju.”

„Bet Daiga? Es maniju, viņa tikko aizcilpoja uz pagrabu.”

„Ko nu ar sievietēm par tādām lietām! Tikai Juris var būt Liepkrastu pamats, un tālab vienīgi ar viņu vedamas sarunas.”

Ūdentiņš nemierīgi satrušējās. „Tā nevar vis sacīt. Piemēram, Liepkrastus es varu atdot jūsu meitai. Viņa ved iegātni un saimnieko.”

„Tas viss Dieva rokā. Pie tam, kādi tagad iegātni?”

„O, par to es varu galvot! Jā, pilnīgi apgalvoju, ka iegātnis būs gluži tāds, kā vajag.”

Nomnieks sāka it kā miglaini nojaust saimnieka plānus. Ne bez pamata sievietes jau bija par kaut ko tamlīdzīgu zobojušās. Ūdentiņš grasoties atdot Daigai mājas, lai pēc tam šo pašu ņemot par vīru.

„Skat!” Ūdentiņš izsaucās, „tur jūsu meita pašreiz cilpo.”

„Lai viņa dara vien savu. Šodien mūsu valodas tāpat neņems par pilnu. Cik dzēruši, tomēr skurbulis galvā. Rīt pie dienas un skaidrā prātā par to jautājumu parunāsim.”

Šai vērienā kungs nebija apremdināms. Skats uzcītīgi sekoja katrai meičas gaitai, palika tai vietā tik ilgi, kur Daiga pazuda un atkal parādījās, lai tūdaļ pēc tam ceļotu tālāk.

„Tas bija ļoti cēli no jums,” saimnieks teica, „ka maniem draugiem pasniedzāt tik garšīgas pusdienas. Ja nu tiesa, ka par naudu pirkāt, tad maksātājs visādā ziņā būšu es.”

„Par tik sīkiem notikumiem vairāk nerunāsim! Tas bija mūsu pienākums.”

Kā gaismota svītra Daiga atkal pārgāja pagalmu. Viņa cilpoja uz avotiņu pēc ūdens. Un te nu izkārtējās īpašs iemesls, lai Ūdentiņš uzsāktu nopietnāku valodu: „Katrs nomnieks apņēmies izrakt aku, bet vēl arvien ūdens smelams vectēva akacī.”

Nomnieks pagriezta kvēlas acis. „Man liekas, līguma norunā aka gan netika minēta.”

„Jums ne, toties es runāju par citiem. Es pilnīgi arī saprotu. Kas galā ir nomnieks? Ļaunums ne tikai pret saimnieku un zemi, bet tāpat pats pret sevi. Un jāzaka — visvairāk pēdējā nozīmē. Nav centības, un kā lai tāda būtu? Nekas taču te nepieder. Kas nav savs, pret to trūkst siltuma. Vai tā nav? Lūk. Es jau gan nezinu, cik pilnīgi jūs iedomāties manis piedāvāto iespēju — ja Liepkrasti pēkšņi pārietu Daigas jaunkundzes īpašumā, bet domāju gan, tas būtu vesels apvērsums jūsu pašreizējā dzīvē. Iedomājieties, pat šis dzirnavu ekmens galds tai gadījumā iekļautos jūsu meitas plašajā īpašumā lokā! Arī darbi, šķiet, vieglāk sekmetos, vecīgās kājas kļūtu lokanākas. Ne tā?”

„Par to nav runa! Paša vai meitas mājas, tas taču gluži vienalga.”

„Kādēļ tad mana labā nomnieka galva vēl arvien slīgst it kā pārdomās lejup?”

„Nezinu. Tas kopā izklausās tik neticami un dīvaini.”

„Nekas tamlīdzīgs. Jau ziemā, kad bijāt pie manis pilsētā, lai slēgtu nomas līgumu, vai es neieicu, ka Liepkrastus jūs sagaida gara un laimīga dzīve? Protams, toreiz iedomājos drusku citādāk. Turpretim tagad, atrodot te īstus rūkus, ir dabiski, ka ziemas ieskati par jums jāpapildina līdz galējai robežai. Jūs, labais draugs — krietnākais Liepkrastu saimnieks pēc mana tēva nāves. Akls neesmu, redzu.”

„Nepārlieļait, ir jau tāpat savas kļūdas un trūkumi!”

„Tie nokritis kā putekļi, tiklīdz viss te redzamais piederēs jūsu ģimenes loceklim.”

„Daigai?”

„Un kāpēc gan ne?”

„Pēc manas sajēgas... jo vīrietis taču pats arājs, noteicējs un saimnieks.”

„Jā, nūdien nesaprotu, kādēļ jūs negribat laimi novēlēt savai istajai meitai?”

„Arī es nezinu, kas aiz visa tā slēpjas?”
„Itin nekas neizpildāms.”

„Tomēr kaut kas ir. Un nemaz nav labi, ka mēs pašreiz gūznam uz vietas un mīnājamies kā sapīti. Būsim vīri un noskaidrosim galīgi!”

Ūdentiņš dzēra. „Cik jums gadu? Jā, paši spēka gadi. Ap piecdesmit vīrietis allaž visbriedušākais. Arī es, piemēram, sajutos it visos jautājumos kompetents. Nekas dzīvē vairs nepārsteidz. Kā uz delnas. Gaišs, pārredzams. Jā, starp piekto un septīto desmitu ir vīra zieda gadi. Mans vectēvs mira deviņdesmit trīs gadus vecs. Tēvs sadzīvoja gandrīz astoņdesmit. Grūtais darbs mūžu paīsināja. Nu, un ja arī man būtu jāzina spiest tikai līdz astoņi, vai tādēļ man pietrūktu laika vēl izdarīties ar nokavēto?”

Daigas tēva galva ļima ar katru mirkli ciešāk krūtīm. Pašreiz šī varza bija kļuvusi tik apnicīga, ka gluži vienaldzīgi pret sekām viņš iebilda: „Par kādu nokavētu lietu jūs runājāt?”

„Savādi. Vai tiešām jūs neapverat?”

„Tverot es ķeru vienīgi to, kas negrib lāga doties rokā, turpretim valodā pasakāmo mēdzu izrunāt skaidri, bez aplinkiem.”

„Ļoti pareizi. Arī es tāpat.” Atkal Ūdentiņš novirzījās sāpus: pasāka runāt par Liepkrastu ēkām. Tādējādi varēja gandrīz domāt, ka galvenais sarunu pavediens viņam šad tad pasprūc vaļā un piemirstas. Skatoties uz šo parādību sievastēva acīm, ko gan lai domāja nomnieks? Tiklīdz nonāk vārtu priekšā, tūdaļ piemirst, kāds uzdevums turp vedis.

Pārbrauca Juris no stacijas. Pēc brītiņa, kad viņš, zirgu atjūdzis, gāja namā, tēvs uzsauc: „Panāc šurp, dēls!”

„Paldies, dzert negribu.”

„Nespiedīsim dzert, tikai gribam ar tevi aprunāties.”

Juris kavējās. Ūdentiņš nocieties izverdoja ar lūpām tādu šmukstu, ka katrs saprata, ko viņš ar to gribēja teikt.

Tēva aicināts, jauneklis tomēr pienāca.

„Nāc, dēls, sēdi te vidū!”

„Man nav vaļas, zirgs jānoved ganībā.”

„Gan jau zirgs atēdīsies rasainā naktī!”

Juris palika stāvam iztālēm.

„Pāris malkus tu taču vari nobaudīt.”

„Neslāpst. Paldies!”

Ūdentiņš kā uzvarējis pacilājās. Šī parādība nomnieku vairāk iekveldēja. Viņš gatavojās it kā celties kājās un dēlu ar varu novilkot solā. „Ūdentiņa kungs grib ar tevi tuvāk iepazīties, parunāt.”

Juris pagriezta skatu pret pieminēto un gaidīja.

Nē, Ūdentiņa kungs neko tamlīdzīgu nevēlējās, gluži otrādi, jaunekļa stūrģalvība vienīgi vairoja viņa labpatiku.

„Gan jau izrunāsimies skaidrā prātā.” Juris stūrģaini apgrīzās un gāja.

Nomnieks sakņupa galdā malā. Bet tas ilga tikai mirkli. Viņa galva atkal cēlās spēkā, centās dēla kļūdu pārspēt: „Puika tak nezināja, cik svarīgu jautājumu mēs tikko gribējām ar viņu pārrunāt. Dziras kausa baidās kā uguns. Tā arī vajag. Jaunībā neatturēsies, vīra gados nesavaldīsies. Pa dažā-

dām nomas vietām mētāts, es esmu pasācis sūkt šo dziru pārāk. Viena taču ģimēnē vajag atturīga, kas kārto neatliekamus darbus saimniecībā."

"Tas apsveicami. Jaunībā nevajag mākslīga reibuļa, jo tad viss skurbina. Bet viņš pret mani allaž nostājies lepns. Brīžiem pat liekas — ienīst, ka man pieder Liepkrasti. Tiesa, jā, man pieder, un tu, puisīti, tur neko nevari vis darīt."

"Jūs maldāties, Ūdentiņa kungs. Mans dēls tik aplam nekad nedomā."

"It kā mēs tikko nepiedzīvotu. Tādēļ savu lēmumu es negrozīšu: Daigai vai nevienam!"

Juņa tēvs kāri sakampa alus trauku. "Vēl mēs puiku pārbaudīsim."

"Tas manu stāju neiedragās."

"Jel apdomājiet, saimniek, kādā stāvoklī es nonāksu pēc meitas precībām? Kas zina, cik labs gadās iegātnis, bet savu dēlu es pazīstu un tam varu kalpot droši līdz mūža galam."

"Teicu, par iegātna labumu es atbildu."

"Vai tad jums arī tas jau ir padomā?"

"Gan jau būs labi, miļais draugs. Cilvēki vien visi esam. Mans vectēvs sadzīvoja deviņdesmit vienu gadu."

"Trīs ne?"

"Pareizi, tikko pārteicos."

Nomnieks īsi apdomājās, atsāka: "Bet vai par sevi esat padomājuši?"

"Kādā zinā?"

"Vai tas cilvēks, ko jūs iedomājaties manai meitai par vīru, ir tik galvojams, ka droši pildīs visus jūsu nosacījumus?"

"Jā. Galvoju."

"Tad jau varbūt būs labi."

"Jābūt."

"Tikai mana meita ja būs tā ar mieru? Viņas skats vērstis dzīvē pietiekami gaišs, tā grib būt neatkarīga, patstāvīga."

"Taisni šis gaišais skats, cerēsim, tiks pietai būtībai ārpus jūtām un izvēlēties pareizāko ceļu. Mīlestība vien tiešā kailumā ir nabadzība. Nevienos Jurgos jums vairs nebūs jājūdz zirgi. Tepat Liepkrastu tiesā visu darbu sākums un arī dzīves gals."

Nomnieka acis vilga. Bet vai tās laimes brīnumus piepildīsies? Pavakara saule zeltotja gaismu, un ceriņu lapas izdvēsa tīkamu svaigumu.

Abi vecīgie vīri palika sēžam līdz tumsai, pārrunādami labumus, kas drīz bija gaidāmi. Vienam pateicīgs darbs meitas pamūmtē, otram — droša vecuma maize.

Trešā nodaļa.

1.

Vasara ziedēja tālāk. Kā nesaraujamā važu gredzenā ap sevi griezdami, laiks vilka līdzī cilvēkus. Katra nākamā diena, katra stunda dažus satuvināja, bet citus šķīra, lai tie vairs nekad nesastaptos. Un citiem vajadzēja sastapties negribot, nejauši, pēkšņi.

Ūdentiņa kungs saņēma gan atvaļinājuma pagarinājumu, taču tās desmit dienas vien neko negrozījis, par to viņš bija cieši pārliecināts. Kopš Jāņu vakara, kad kopā ar skurbuli bija izgaisusi arī daļa uzņēmības sīkstuma, viņam nebija sekmējies tikt ne par soli uz priekšu. Patiesībā visu šo laiku viņš bija pacietīgi gaidījis. Ka nomnieks ar sieviešiem priekšlikumu pārrunājis, par to nebija šaubu, jo pat Juris parādījās atmaidzis un saimniece centās uzlabot virtuves ražojumu garšu. Kas varēja iepriekš paredzēt, dzīvē pagādījās arī brīnumi, un ne tikai viens vien vecpuišs bija atstājis svešu ļaužu bērniem mājas. Tikai tās laipnās dāvana atmaksas veids šķita arī Daigas mātei nepieņemams. Pārsteigties tomēr nedrīkstēja, viņa allaž zvērēja meitu, jo varbūt pa to starpu izgādās kaut kas cits. Cik ilgi gan cilvēks tversies spēkā, katru dienu dzerdams sirds pilienus? Bet ja izturēsies nevērīgi, strupi, gan Ūdentiņa kungs tad zinās to tāpat atdarīt. Reiz viņas bija atradušas visu galdu noklātu vēstulēm. Pagaidām viņš tikai noņēma aploksnēm markas, lai papildinātu kolekciju, bet cik vajadzēja, lai sāktu sarakstīties?

Sabangotu jūtu vadīts, priekš Jāņiem viņš jau bija mēģinājis rast saskari ar pāris precību kārām dāmām, ko gan pagaidām neturpināja, turpretim, jaunu triecienu saņēmis, par spīti atkal parādīs, cik tās lietas vēl lipīgas. Un vai nu šim pilsētā paziņu trūka! (Turpinājums sekos.)

RADIOFONA PROGRAMMA

SVĒTDIEN, 28. FEBRUĀRĪ

5.00—6.15 Vācu kar. 6.15 Hamburgas ostas konc. 6.45 Ziņas latv. v. 7.00 Ziņas v. v. Pēc tam: Dienas programma. 7.10 Hamburgas ostas konc. (turp.). 8.00 Mūzika. 8.30 Viņgr. bērniem. 8.45 Ziņas v. v. austrumiem. 9.00 Vācu meistari mūzikā un literatūrā. 10.00 Ziņas v. v. 10.10 Katoļu dievkalpojums. 11.10 Mazs orķ. konc. 11.30 Politiskā raidāmā. 11.45 Vācu māksla, vācu gars. 12.15 Ziņas latv. v. 12.30 Ziņas v. v. Pēc tam: Vācu tautas konc. 14.00 Ziņas v. v. 14.15 Ziņas v. v. austrumiem. 14.30 Staburaga bērni. Valda jaunatnes stāsts T. Kalves dramatisējumā. 15.00 Latviešu mūzika un literatūra. E. Druva, V. Bišers (klav.), J. Ozoliņš (čells), J. Osis (dekl.) un jaukts koris „Dzintarzeme” (A. Saulieša dzej.). 16.00 Radiofona pasts kar. (no Berlīnes). 16.45 Ziņas latv. v. 17.00 Ziņas v. v. Pēc tam: Radiofona pasts kar. (turp.). 18.00 Berlīnes filharmoniku konc. (no Berlīnes). 19.00 Ziņas no kaņālauka. 19.15 Nedēļas atbalss. 19.30 Latv. brīvpr. kar. pusstunda. 20.00 Ziņas v. v. 20.15 Vakara koncerts. K. Štrāls (flauta) un radiofona orķ. 21.00 Ziņas latv. v. 21.15 Vakara koncerts (turp.). 22.00 Ziņas v. v. 22.20 Deju mūzika. 24.00 Ziņas v. v. 0.15 Nobeigums.

PIRMDIEN, 1. MARTĀ

8.00 Viru sekstets un skaņu plat. 8.30 Mūzika skaņu plat. 11.30 Darbam un mājai. 14.30 Solistu koncerts. E. Mekša un K. Munters. 15.30 Mūzika skaņu plat. 16.00 Pūtēju orķ. O. Kreišmaņa vadībā, mazais orķ. A. Pārups vadībā un skaņu plat. 17.15 Tautisks ansamblis Sidrabene u. c. 18.30 Jautra kaņāvīru stunda. 19.00 Priekšlasījumu cikls: Mūsu kaņāspēks. 19.20 Ziņas no kaņālauka. 19.35 Mūzika. 19.45 Priekšlasījums. 20.15—21.00 Rīga: No Berlīnes. 20.15—21.00 Madona, Kuldīga un Liepāja: Pelnuške, A. Atvara raidāmluga. 21.15 No Berlīnes. 22.15 Sporta ziņas fronteī vācu valodā. 22.20 Nākošās dienas programma un

sporta ziņas latv. v. 22.30 Kamermūzika. (Joh. Brahms's). Atskaņos: E. Kessler's (vijole), R. Assion's (čells) un J. Müller's (klav.). 23.15 Skaņu uzņēmumi.

OTRDIEN, 2. MARTĀ

11.30—12.15 Suns un kaķis. Skati no J. Raiņa lugas bērniem. 14.30 Latviešu mūzika un literatūra. A. Pulciņa-Karpa un K. Dzelve (dekl.), Fr. Dziesmas un Fr. Gulbja dzej. 15.30 Skaņu plates. 16.00 Kāda kar. deju kap. un P. Brīvkaļne. 17.15 Kāda kar. deju kap., humors un mandoliņu orķ. 18.30 Jautra kaņāvīru stunda. 19.20 Ziņas no kaņālauka. 19.35 Mūzika. 19.45 Politiskais apskats. 20.15—22.00 XXII otrdienas koncerts. Koncertmeistars V. Ruševics un rad. orķ. O. Bištēviņa vadībā. W. Gluck'a un W. A. Mozart'a d. 21.15 XXII otrdienas koncerts (turp.). 22.20—24.00 Latv. brīvpr. kar. pūtēju orķ. P. Bandera vadībā u. c. 0.15 Latv. brīvpr. kar. pusstunda. 0.45 Nobeigums.

TREŠDIEN, 3. MARTĀ

11.30 XXXVI Darba pārtraukuma konc. M. Vētra, F. Viksne, A. Krūmkoks u. c. 14.30 Melodijas un anekdoti. 15.30 Skaņu plates. 16.00 Mazais orķ. B. Skultes vad. 17.15 Mūzika un dzeja. Carola Seth'a, Mia Bischoffa, Marlies'a Stamm'a (rečitācijas) un Carl's Otterbach's (klav.). 18.30 Latv. brīvpr. kar. pusstunda. 19.00 Priekšlasījumu cikls: Mūsu kaņā flote. 19.20 Ziņas no kaņālauka. 19.35 Mūzika. 19.45 Priekšlasījums. 20.15—21.00 Latvijas komandanta pūtēju orķ. 21.15 Raibā virknē. 22.20 Kamermūzika (L. Thuille's d.). 23.15 Viegla mūzika laika kavēklis.

CETURDIEN, 4. MARTĀ

11.30 Darbam un mājai. 13.25 Vācu un italiešu apmaiņas konc. 14.30 Vācu mūzika un literatūra. (Vācu rakstnieks A. Stifter's, docenta K. Plukša apcere, un mūzika skaņu platēs.) 15.30 Skaņu plates. 16.00 No Vīnes. 17.15 Kad pavasaris nāk. Mūzika un dzeja. K. Dzelve

28. II—6. III GALVENAIS RAIDĪT. RĪGA, RAIDĪTĀJI MADONA, KULDĪGA, LIEPĀJA

(dekl.), M. Vētra, rad. koris un skaņu plates. 18.30 Jautra kaņāvīru stunda. 19.20 Ziņas no kaņālauka. 19.35 Mūzika. 19.45 Politiskais apskats. 20.15—21.00 Rīga: No Berlīnes. 20.15—21.00 Madona, Kuldīga un Liepāja: Klusētājs, J. Krustiņa raidāmluga pēc A. Dziļuma noveles. 21.15 Mazi dārgumi. B. Ozoliņa (klav.), E. Joerdens's, prof. Ozoliņš (čells) un H. Preusker's (dekl.). 22.20—24.00 Laika kavēklis.

PIEKTDIEN, 5. MARTĀ

8.00 Viru dubultkvartets Tēviņa un skaņu plates. 8.30 Mūzika skaņu plates. 11.30 Darbam un mājai. 14.30 Bērniem. Krustiņš stāsta par olimpiādām senajā Grieķijā. L. Breikša raidāmluga. 15.30 Skaņu plates. 16.00—18.00 Par mākslu un māksliniekiem. Mūzika un dzeja. M. Vinterē, grāfs Schwerin's (dekl.), radiofona koris un orķ. 17.15 Par mākslu un māksliniekiem (turp.). 18.30 Solistu koncerts. F. Merkel's un L. Schwarzer's (klav.). 19.00 Priekšlasījumu cikls: Mūsu aviācija. 19.20 Ziņas no kaņālauka. 19.35 Mūzika. 19.45 Raksti no laikrakstiem. 20.15—22.00 Raibs vakars vācu armijai. 22.20 Kamermūzika. Max'a Reger'a Svīta. Atskaņos: Dr. Helmuth's Lungerhausen's (vijole) un A. Haagen's (klav.). 23.15 Viegla mūzika laika kav. 0.15 Latv. brīvpr. kar. pusstunda. 0.45 Nobeigums.

SESTDIEN, 6. MARTĀ

11.30 Darbam un mājai. 14.30 Trīs draugi meža darbos, L. Santeklera raidāmspēle. 15.30 Skaņu plates. 16.00 No Berlīnes. 17.15 No Berlīnes. 18.30 Jautra kaņāvīru stunda. 19.20 Ziņas no kaņālauka. 19.35 Mūzika. 19.45 Politiskais apskats. 20.15—22.00 Šovakar atkal dejas un dziesmas. M. Zeimīte (dziesmas), A. Kriļova mandoliņu kvartets un rad. deju kapella. 22.20—24.00 Mūzika laika kavēklis. Rīgas apr. pūtēju orķ. u. c.

KATRU DARBDIENU kā parasti.

GALDINA DANCINĀTĀJI DARBA

Eleonorai Plāpatīnas kundzei bija vārda diena. Viesi sākumā nodarbojās ar paškritiku pie bagātīgi klātā vakariņu galda. Cits pēc cita atzinās, ka paši tādus ēdienus gan neprastu sagādāt, kādus pasniegusi godājamā gaviļniece. Pēc tam spēlēja radio un zolīti, pārrunājot svarīgākos notikumus. Visi bija dzirdējuši visjaunākās CBB (centrālā baumu biroja) ziņas, bet tās bija gaužām pretrunīgas. Un tad pati jubilāre atrada visiem patīkamu atrisinājumu:

„Pajautāsim galdiņam!”

Visa prominentā sabiedrība sasēdās ap apaļo galdu, uz tā uzklāja papīra loksni ar alfabēta burtiem, vidū novietoja Napoleona laikmeta porcelāna apakštasīti ar robiņu malā, samazināja elektrisko gaismu, un buršanās sākās. Eleonora Plāpatīnas kundze vadīja. Kad visi bija salikuši rokas uz galda, viņa aizsmakušā līķa balsī pavēlēja:

„Gars, ja tu esi ieradies, tad piesit ar galda kāju vienreiz, ja neesi — tad divreiz!”

Galda kāja noklaudzēja trīs reizes. Dažiem pacēlās mati stāvus. Sievietes, kas staigājušas pa aptiekām, baldriāna pīles prasīdamas, klusi iekliedzās.

„Tss!” pavēlēja Plāpatīnas kundze. „Trīsreiz — tas nozīmē, ka taisījušies nākt divi gari — viens ieradies, otrs aizkavējies...”

„Nav iekļuvis tramvajā,” norūca Piķa kungs.

„Tss! Gars, ja tu uz kādu jautājumu gribi atbildēt jā, tad piesit vienreiz, bet ja atbilde ir nē, tad sit divreiz. Jautājiēt nu pēc kārtas!”

„Vai man martā piešķirs botes ar augstiem papēžiem?” jautāja Smalkā kundze.

„Tuk!” atbildēja gars.

„Tātad jā!” nopriecājās Smalkā kundze. „Bet Čagatiņa man vakar stāstīja, ka nepiešķiršot.”

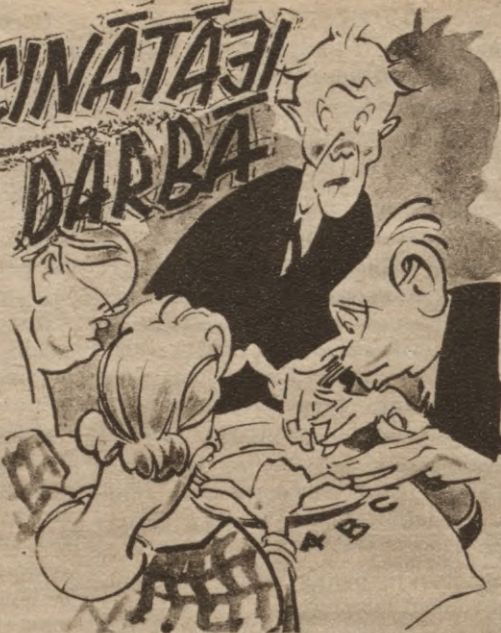
„Tss! Jautājiēt citi!”

„Vai es iemainīšu Angoras kaķi pret diviem pāriem vīriešu zābaku?” jautāja Prātlīgā kundze.

AMERIKAS BURVJU MĀKSLA.

„Ka mana nauda ir izgaususi, to es redzu, bet kur paliek palielinātā produkcija?”

(„Der Stürmer”)

„Tuk—tuk!” atbildēja gars.

„Ak, nē? Kāds nelabais mani trieca tos zābakus pirk, es taču varēju dabūt arī motocikla piekabināmos ratņus!”

Tā noskaidroja daudz jautājumu. Pēkšņi Visgudra kungs uzdeva jautājumu garam:

„Kad beigsies karš?”

Galds sita apmēram trīspadsmit.

„Ko tas nozīmē: stundu, datumu, mēnesi?”

„Tuk—tuk!”

Plāpatīnas kundze izskaidroja: „Gars saka: nē. Tas bija pārāk sarežģīts jautājums. Mums jālaiž darbā apakštasīte un alfabēts. Pierakstiet burtus, pie kuriem apstāsies tasītes robiņš! Rokas turiet pie tasītes! Jautājiēt vēlreiz!”

„Kad būs miers?”

Apakštasīte sakustējās. Robiņš norādīja dažādus burtus. Rakstītājs atzīmēja:

„acid.”

„Acīte! Gars saka, ka mums jāspēlē acīte, nevis zolīte!” iesaucās Piķa kungs.

„Tss, nepārtrauciet! Turpināsim!”

Turpināja. Pēc gara norādījuma rakstītājs uzrakstīja:

„acid. phenylaethylbarbituricum.”

Kādu brīdi visi bija mēmi. Tad sākās valodas:

„Tur ir runa par barbariem!”

„Nē, par arbitriem — tie ir tiesneši.”

„Bet vispirms par fenīkiešiem! Tie esot bijuši karotāji un jūras laupītāji.”

„Drīzāk tas ir kādā svešā valodā teikts, es domāju — latīniski,” izteicās arī Piķa kungs. „Vajadzētu pajautāt pā tālruni kādam mācītājam vai ārstam, tie saprot tādas valodas.”

„Mācītājam nakts laikā nevar!”

„Bet ārstam — pašā laikā! Tiem tieši naktīs visvairāk zvana!”

Prominentā sabiedrība stājās pie tālruna un uzmodināja kādu ārstu. Tas ilgi nevarēja saprast, ko no viņa vēlas, bet tad arī atbildēja:

„Acid. phenylaethylbarbituricum ir Luminala zinātniskais nosaukums. Tas ir sevišķi vērtīgs ārstniecības līdzeklis psihiatrijā. To paraksta tādiem, kam ir garīgā līdzsvara traucējumi. Lietojiet veselī!”

Viesības beidzās bez kādas pacilātības. Tikai Piķa kungs nelikās visai sašutis.

„Ja nepatika zolīte, vajadzēja pāriet uz acīti, nevis galdiņu dancināt!” viņš teica šķiroties.

K. Krūmājs.

Neglītais vārds.

Cirkus arēnā slavenais klauns Groks. Viņa partneris Alfredo to uzrunā itāliski, pēc tam angļiski. Viņš jautā, vai Groks ir mūziķis. Atbildes nav, Groks nekā nesaprot. Tad Alfredo jautā vāciski:

„Vai jūs runājat angļiski?”

„Jā, es runāju angļiski,” atbild Groks.

„Kādēļ tad jūs nekā neteicāt?”

„Tādēļ, ka es nekā nesaprotu.”

„Es domāju, ka jūs runājat angļiski?”

„Tikai vienu vārdu.”

„Tad sakiet to pašu vienu vārdu.”

„Nē, tas nav skaists. Tas ir ļoti neglīts vārds.”

„Tomēr man jūs to varat pateikt.”

„Jā, vai es drīkstu? Nu tad lūdzu: Čerčils!”

„Vai tas ir viss?”

„Tas jau ir par daudz!”

Amerikā bez pārmaiņām.

Priekš daudz gadiem kādās amerikāņu viesībās uz sevi vērsa uzmanību lepns vīrs, kas bija sa-rausis mīlzu bagātības, aprūpams veikalā lietās naivos indiāņus. Lieļbnieks mēdza lepoties ar visdārgākajiem apģērbiem un šoreiz norādīja uz savu kaklasaiti:

„Šī kravate maksā 25 dolārus!”

Viesībās piedalījās arī slavenais humorists Marks Tvens. Viņš vairāk apskatīja lieļbnieku nekā tā kaklasaiti un atbildēja:

„Jā, Savienotajās valstīs tagad visievērojamākais ir tas, ka dārgākās kravates valkā laudis, kam piemērotāka būtu vienkāršas saites cilpa ap kaklu!”

Kopš tā laika Amerikā nekas nav mainījies!

Vēl nav.

„Cik jums gadu?”

„Astoņdesmit divi.”

„Precējusies?”

„Vēl ne!”

Kas ir, tas ir.

„Tā tad apsūdzētais teicis, ka Cigāniņš esot rūdīts krāpnieks un slīpēts blēdis. Lieciniek, ko jūs varat šai lietā paskaidrot?”

Liecinieks: „Ka Cigāniņš ir krāpnieks un blēdis, tam es piekrišu, bet, ka apsūdzētais tā būtu teicis, to gan neesmu dzirdējis.”

ESTGRIBA RODAS EDOT.

Plūtkratu un komunistu uzvaras gadījumā Staļinam nepietiek ar Baltijas valstīm vien, viņš prasa arī Somiju, Poliju, Dardanelus, daļu Norvēģijas u. t. t.

Staļins: „Vai, kā gribās ēst! Visu pasauli es aprītu, ja man pasniegtu! Viesmīl Čerčil, viesmīl Rūzvelt, kas tā par apkalpošanu, ko jūs tūļajates?”

